

LATVIJAS UNIVERSITĀTE

Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte

Nepilna laika studijas

Profesionālā bakalaura studiju programma

„Pirmskolas un sākumskolas skolotājs”

SANDA KREIŠMANE

1.5 – 3 gadus vecu bērnu sociālā adaptēšanās pirmsskolas izglītības iestādē, izmantojot kustību rotaļas

Bakalaura darbs

Darba vadītājs

Doc.
Akadēmiskais
amats

Dr.paed.
Zinātniskais/
akadēmiskais grāds

Līga Āboltiņa
Vārds, uzvārds

Paraksts

CĒSIS 2022

Anotācija

Darba autore: Sanda Kreišmane

Darba nosaukums: 1.5 – 3 gadus vecu bērnu sociālā adaptēšanās pirmsskolas izglītības iestādē, izmantojot kustību rotaļas.

Darba mērķis: Sekmēt 1,5 – 3 gadus vecu bērnu sociālo adaptēšanos pirmsskolas izglītības iestādē, izmantojot kustību rotaļas.

Bakalaura darba teorētiskajā daļā tiek analizēta dažādu autoru: pedagogu, psihologu un zinātnieku atziņas un teorētiskās nostādnes par jaunākā pirmsskolas vecuma bērnu adaptācijas un sociālās adaptācijas procesu. Kā arī kustību rotaļu ietekmi uz bērna fizisko, intelektuālo, emocionālo un sociālo attīstību. Darba turpinājumā tiek veikta izmēģinājuma darbība, lai gūtu pozitīvu apstiprinājumu izvirzītajam pētījuma jautājumam “1.5 – 3 gadus vecu bērnu sociālā adaptēšanās pirmsskolas izglītības iestādē, izmantojot kustību rotaļas”. Lai sekmīgi spētu novērtēt bērna iepriekšējo sociālo pieredzi, tika veikta vecāku anketēšana. Izvērtējot bērna sociālo līmeni uzsākot pirmsskolas izglītības, sākotnēji tika pielietota novērošanas metode, kam sekoja izmēģinājuma darbība, izmantojot kustību rotaļas, lai veicinātu bērnu sociālo adaptāciju pirmsskolas izglītības iestādē. Pētījuma beigās tika veikta atkārtota bērnu novērošana un novērtēšana, lai secinātu, vai kustību rotaļas sekmē jaunākā vecuma bērnu sociālo adaptāciju uzsākot pirmsskolas izglītības iestādes gaitas.

Atslēgas vārdi: sociāla adaptācija, jaunākā pirmsskolas vecuma bērni, kustību rotaļas.

Bakalaura darba apjoms ir 61 lappuses. Tas sastāv no 4 tabulām, 15 attēliem, 11 pielikumiem un no 50 autoriem literatūras un avotu sarakstā.

Annotation

Author: Sanda Kreismane

Title of work: Social adaptation of 1.5-3-year-old children in a preschool educational institution using movement games.

The purpose of the work: To promote the social adaptation of 1.5-3-year-old children in a preschool educational institution, using movement games.

The theoretical part of the bachelor's thesis analyzes the knowledge and theoretical positions of various authors: pedagogues, psychologists and scientists about the process of adaptation and social adaptation of children of younger preschool age. As well as the impact of movement games on the child's physical, intellectual, emotional and social development. In the continuation of the work, a pilot activity is carried out in order to get a positive confirmation of the proposed research question "Social adaptation of 1.5-3-year-old children in a preschool educational institution using movement games". In order to be able to successfully assess the child's previous social experience, a parent questionnaire was conducted. When evaluating the child's social level at the start of preschool education, the observation method was initially applied, followed by a pilot activity using movement games to promote children's social adaptation in preschool education. At the end of the study, repeated observation and evaluation of the children was carried out in order to conclude whether movement games contribute to the social adaptation of younger children at the beginning of preschool education.

Key words: social adaptation, children of younger preschool age, movement games.

The volume of the bachelor thesis is 62 pages. It consists of 4 tables, 15 figures, 11 appendices and 50 authors in the list of literature and sources.

Saturs

1. Teorētiskās nostādnes par 1,5 -3 gadus vecu bērnu sociālo adaptēšanos	7
1.1. Sociālās adaptācijas un adaptēšanās jēdziena būtība un skaidrojums	7
1.2. 1,5 -3 gadus vecu bērnu pedagoģiski psiholoģiskais raksturojums.....	11
1.3. 1,5 – 3 gadus veca bērna sociālās adaptācijas kritēriji	14
2. Kustību rotaļu metodoloģija	17
2.1. Kustību rotaļu būtība un skaidrojums.....	17
2.2. Kustību rotaļu organizēšanas un vadīšanas nosacījumi.....	20
3. 1.5 – 3 gadus vecu bērnu sociālās adaptēšanās izpēte un tās sekmēšana	22
3.1. Pētījuma metodoloģiskais apraksts.....	22
3.2. 1.5 – 3 gadus vecu bērnu sociālās adaptācijas sākotnējais novērtējums	23
3.3. Izmēģinājuma darbība bērnu sociālās adaptācijas veicināšanai, izmantojot kustību rotaļu	37
Nobeigums.....	47
Literatūras un citu avotu saraksts	50
Pielikumi.....	54
Pielikums nr. 4	58
Pielikums nr.5	59
Pielikums nr. 6	59
Pielikums nr.7	59
Pielikums nr.8	60
Pielikums nr.9	60
Pielikums nr. 10	60
Pielikums nr.11	61

Ievads

Pirmsskolas izglītības iestāde parasti ir nākamā sociālā vide, kurā bērns nonāk uzreiz pēc ģimenes saudzējošās, personiskās vides. Mūsdienās gan sociālu, gan ekonomisku iemeslu dēļ bērns jau agrīnā vecumā ir spiests sākt apmeklēt pirmsskolas izglītības iestādi, jo, piemēram, visbiežāk vecākam, kurš ir bijis bērna kopšanas atvaļinājumā, ir jāatgriežas darbā. Bērnam uzsākot pirmsskolas izglītības gaitas, sākas arī adaptācijas periods, laiks, kad bērns pierod pie jaunajiem apstākļiem un vides, kurus nekad iepriekš nav pieredzējis. Jauna, sveša vide, nepazīstami pieaugušie, parasti daudz bērnu, kuri arī piedzīvo to pašu trauksmaino sajūtu. Jebkuram bērnam šis pārmaiņas rada spriedzi, ir bērni, kuri adaptējas ātrāk un veiksmīgāk, taču ir bērni, kuriem adaptācijas periods var ievilkties salīdzinoši ilgi un grūti. Šis process ir emocionāli sarežģīts gan bērniem, gan vecākiem.

Svarīgi ir ņemt vērā arī to, ka uzsākot apmeklēt pirmsskolas izglītības iestādi, lielas pārmaiņas skar ne vien bērnu, bet ar vecākus. Gan vecākam, gan bērnam ir jāpielāgojas jaunajam dienas ritam un kārtībai, kas nereti var radīt dažādas neērtības un grūtības. Jaunākā pirmsskolas vecuma bērni nonākot pirmsskolā bieži vien nemaz nav gatavi šīm lielajām pārmaiņām, kā arī nav gatavi uzsākt jebkādu komunikāciju ar citiem cilvēkiem, jo iepriekš nav bijusi aktīva pieredze socializētas ar sava vecuma bērniem un citiem / svešiem pieaugušajiem. Lielās pārmaiņas var radīt negatīvu emocionālo stāvokli, trauksmi, bailes, izmisumu un pat pamestības izjūtu, kā rezultātā arī veselības traucējumus (Bērziņa, 2021).

Īpaši svarīga loma šajā sarežģītajā periodā ir pieaugušajiem. Gan pieaugušajiem, kuri dzīvo un ikdienā pavada laiku kopā ar bērnu, gan bērnudārza personāls, pirmkārt, jau grupas pedagogs un pedagoga palīgs. Veiksmīga vecāku un pedagogu sadarbība ir panākumu atslēga, lai šajā bērnam grūtajā dzīves posmā sniegtu atbalstu un pēc iespējas padarītu šo procesu vieglāku un izprotamāku, jo šajā vecumā bērnam ir izteikta vajadzība pēc fiziskās un emocionālās drošības. Attiecīgi bērna vecumam ir svarīgi paturēt prātā arī to, ka bērni vel neizjūt vajadzību pēc saskarsmes ar vienaudžiem un svešu pieaugušo klātbūtne var izraisīt trauksmi.

Pētījuma objekts: pirmsskolas pedagoģiskais process.

Pētījuma priekšmets: 1,5 – 3 gadus vecu bērnu sociālā adaptēšanās.

Pētījuma mērķi: Sekmēt 1,5 – 3 gadus vecu bērnu sociālā adaptēšanās pirmsskolas izglītības iestādē, izmantojot kustību rotaļas.

Pētījuma uzdevumi:

1. Izzināt teorētiskās nostādnes par 1,5 -3 gadus vecu bērnu sociālo adaptēšanos.
2. Raksturot kustību rotaļu metodoloģiju.
3. Veikt 1.5 – 3 gadus vecu bērnu sociālās adaptēšanās izpēti un tās sekmēšana

Pētījuma jautājums: Kā kustību rotaļas sekmē 1,5 – 3 gadus vecu bērnu sociālo adaptāciju pirmsskolas izglītības iestādē?

Pētījuma metodes:

1. Zinātniskās literatūras un avotu analīze.
2. Pedagoģiskais novērojums.
3. Vecāku anketēšana.
4. Izmēģinājuma darbība.
5. Iegūto datu apkopojums un analīze.

Pētījuma bāze: Limbažu pirmsskolas izglītības iestādes „X” 11 bērni vecumā no 1,5 līdz 3 gadiem.

1. Teorētiskās nostādnes par 1,5 -3 gadus vecu bērnu sociālo adaptēšanos

1.1. Sociālās adaptācijas un adaptēšanās jēdziena būtība un skaidrojums

“Jēdziens „adaptācija” pedagogijas terminu skaidrojošā vārdnīcā skaidrota kā piemērošanās, kas sevī ietver piemērošanos iepriekš nebijušām situācijām, jaunām prasībām un noteikumiem, kā arī piemērošanās jaunajai videi, kurā ir nonācis” (Beļickis, 2000).

“Jēdziens „adaptācija” psiholoģijas vārdnīcā skaidrota kā, „piemērošanās gan dabas, gan sociālās vides nepatstāvīgajiem apstākļiem; adaptēšanās process noris visā organisma, tas skar gan orgānus, gan orgānu sistēmās, veicot izmaiņas arī psihiskajā sfērā (Psiholoģijas vārdnīca, 1999).

Adaptācijas process pirmsskolas izglītības iestādē viennozīmīgi ieņem svarīgu lomu pedagogiskajā procesā, jo šī procesa iznākums sākotnēji ietekmē turpmāko bērna attīstību un izaugsmi gan pirmsskolas izglītības iestādē, gan arī skolas gaitās.

Dažādi zinātnieki, psihologi un arī pedagogi ir veikuši pētījumus par bērnu adaptāciju un tā ietekmējošiem faktoriem kas kavē, vai gluži pretēji veicina šo procesu. Speciālisti, analizējot adaptācijas procesu, ņēma vērā, ka viens no ietekmējošiem faktoriem ir temperaments, kas nosaka, cik konkrētais bērns ātri spēj pieņemt jebkādas pārmaiņas, kā arī, ņemot vērā gan fiziskos un psihiskos ietekmējošos faktus, gan arī uzvedības aspektus.

Raksturojot adaptāciju S. Gailuma uzsver, ka tā ir piemērošanās dabas un sociālās vides nepatstāvīgajiem apstākļiem. Svarīgi ir novērtēt un vērst papildu uzmanību sociālās adaptācijas nozīmībai. S. Gailuma uzsver, ka bērns ir sociāla būtne un nav radīts, lai būtu pilnīgi viens. Bērns, tā pat kā pieaugušais nepārtraukti ir saistīts un atrodas saskarsmē ar sabiedrību (Gailuma,2002).

R. Garleja atdzīst, ka sociālā adaptācija ir aktuāla personības socializācijas problēma un, ka ne vienmēr visi bērni ir spējīgi adaptēties straujām izmaiņām, kas skar gan katra bērna individuālo uzvedību, gan bērnu savstarpējas attiecības (Garleja, 2006).

“R. Garlejas atziņas par to, kas raksturo bērna sociālo adaptāciju:

- apkārtējās realitātes un sevis atbilstoša uztvere;
- spēja veidot pozitīvas attiecību un saskarsmi ar apkārt esošiem cilvēkiem;

- spēja pielāgot uzvedību, ņemot vērā citu cilvēku vajadzības un vēlmēm (Garleja, 2006, 211).

Adaptācijas periods ir laiks, kad mazais cilvēks pielāgojas jaunajai videi un apstākļiem, kā arī iepazīst un veido kontaktu ar grupas pedagogiem un pedagoga palīgu. Adaptācijas laiks katram bērnam norit individuāli, ir bērni, kuriem būs salīdzinoši īss adaptācijas laika periods, bet ir arī tādi bērni, kuriem šis process ir ļoti smags un ilgstošs. Pietiekami bieži smagu adaptācijas periodu pieredz tieši izlutināti bērni, kā arī tie mazuli, kuriem atrodies mājas bijis maz iespēju veidot kontaktu ar citiem sava vecuma bērniem vai svešiem pieaugušajiem. Retāk, bet, protams, ir bērni, kuri ātri un viegli pielāgojas un iekļaujas jaunajos apstākļos, spēj uzticēties pieaugušajiem un veidot saskanīgas attiecības ar grupas biedriem. Šie bērni atrodies grupā pirmās dienās ir klusi un mierīgi, uzmanīgi visu vēro, bet pēc tam pakāpeniski sāk izrādīt interesi par aktivitātēm un samērā ātri pielāgojas dienas ritmam. Pārsvārā jaunākā vecuma bērniem iedzīvošanās jaunā, svešā vidē bez vecāku klātbūtnes izraisa spēcīgu emocionālu pārdzīvojumu (Golubina, 2007).

S. Gailuma uzskata, ka bērna veselības stāvoklis ir viens no rādītājiem, kurš sniedz apliecinājumu vai adaptācija noris veiksmīgi vai nē, viņa adaptāciju trīs pakāpēs iedala:

Viegla adaptācija – viegla adaptācija norit 10 - 20 dienas, kura laikā bērna pakāpeniski pierod pie jaunās vides, stabilizējas bērna emocionālais stāvoklis, miegs un apetīte, kā arī veidojas saskarsme ar pieaugušajiem un citiem grupas bērniem. Īslaicīgi šiem bērniem ir novērojams negatīvs emocionālais stāvoklis, kā rezultātā ļoti bieži tiek ietekmēta bērna runas aktivitāte, rodas nelieli miega traucējumi, apetītes trūkums un uzvedības izmaiņas, kuras parasti ilgst ne ilgāk kā pirmās divas nedēļas. Šiem bērniem ir teicams veselības stāvoklis, vieglai adaptācijai nav raksturīgas biežas un ilgstošas saslimšanas epizodes un ķermeņa masas izmaiņas. Šiem bērniem neiropsihiskās izmaiņas attīstībā netiek novērotas.

Vidēja adaptācija – vidējas adaptācijas periods norisinās 20 – 40 dienas, kura laikā iespējama bērna runas aktivitātes samazināšanās, kas var ilgt vienu līdz diviem mēnešiem. Ir vērojamas atkārtotas saslimšanas, kuras ilgst no 7 – 10 dienām, kuras norit bez komplikācijām, kā arī tiek novērota ķermeņa masas samazināšanās, kas normalizējas 30 – 40 dienu laikā.

Smaga adaptācija – smagas adaptācijas periods ilgst 60 un pat vairāk dienu. Bērniem, kuriem novērojama smaga adaptācija ir vērojama strauja ķermeņa masas samazināšanās un augšana, kura var ievilkties līdz pat pus gadam. Šādai adaptācijai ir vērojama arī prasmju lejupslīde - atgriešanās kādā no agrākajām attīstības stadijām, iespējama attīstības atpauze no saviem vienaudžiem par trīs vai pat sešiem mēnešiem. Smagai adaptācijai ir raksturīgas biežas,

atkārtotas un ilgstošas saslimšanas ar sarežģījumiem, novirzes no normālas uzvedības var ilgt vairāk nekā desmit dienas (Gailuma, 2002).

Vērā ņemama Ā. Karpovas atziņa, ka svarīgu lomu adaptācijas procesā ieņem arī vecāku attieksme, vainas apziņa, nedrošība un varbūt pat bailes, nepatika, neuzticība vietai un cilvēkiem, kur grasās atstāt mazuli. Tāpēc visi iepriekš minētie aspekti ir traucēklis tam, lai bērns veiksmīgi iekļautos jaunajā vidē (Karpova, 2000). Līdzīgu atziņu min arī A. L. Staškovska, ka bieži vien nevis bērns nav gatavs uzsākt pirmsskolas izglītības gaitas, bet gan vecāki, visbiežāk mamma nespēj “palaist vaļā” bērnu. Līdz ar to bērns izjūt mammas uztraukumu un nedrošību, kā rezultātā kļūst pats emocionāls, ar grūtībām uzsāk pirmsskolas izglītības gaitas (Staškovska, 2022). Protams, vērā ņemams fakts ir arī tas, ka bērni jaunākā vecuma bērni (1 – 3 gadi) pārsvarā smagi pārcieš šķiršanos no vecākiem, savu protestu pauž skaļi kliežot vai raudot, jo bērns savu vecāku (māti) cenšas atvest atpakaļ pie sevis (Boulbija, 1998). Dana Gulbe savā grāmatā min, ka bērniem, kuri pirmsskolas izglītības gaitas uzsāk jau 1,6 gadu vecumā ir nepieciešama saudzējoša un maiga attieksme, kā arī adaptācijas periodā būtu nepieciešams atrasties grupā ar nelielu bērnu skaitu, tas rezultētos ar vieglāku adaptācijas periodu (Gulbe, 2021).

Kā norāda psiholoģe J. Brown, bērna adaptācijas process notiek vairākos posmos: *Pirmais posms “Nepielāgošanās periods”*. Neatkarīgi no tā, cik ļoti vecāki centušies sagatavot bērnu pirmsskolas gaitu uzsākšanai, sākums bieži ir ļoti emocionāls un grūts, jo bērniem ir grūti šķirties no vecākiem. Savu pārdzīvojumu bērni pauž raudot, nereti izrādot dusmas, kā arī piedzīvo biežas un atkārtotas saaukstēšanās slimības.

Otrais posms “Adaptācijas periods”. Bērns sāk komunicēt ar grupas pedagogu un savas grupiņas biedriem, iesaistīties aktivitātes, bet joprojām ilgojas pēc vecākiem. Šajā periodā bērns sāk pierast pie jaunās vides un tur esošajiem noteikumiem un prasībām, protams, šajā laikā tos bērns vēl nav apguvis un ir iespējams, ka tos neievēros vai pārkāps.

Trešais posms “Kompensācijas fāze”. Kā raksta ASV psiholoģe J. Brown, šajā posmā adaptācijas process beidzas, bērns pierod pie grupas pedagogiem un pedagoga palīgu, pielāgojas dienas ritam, ar prieku dodas uz pirmsskolu, stabilizējas emocionālais stāvoklis un fizioloģiskie rādītāji.

Psiholoģe J. Brown izceļ vairākus faktorus, kuri ietekmē bērna adaptēšanos jaunajā vidē:

Bērna vecums – bērni, kuri pirmsskolas gaitas uzsāk ātrāk par 2,5 – 3g.v adaptācijas procesu pārdzīvo smagāk, jo šajā vecumā mazulim spēcīga nepieciešamība būt kopā ar vecākiem,

saņemt vecāku uzmanību un gādību, kā arī jaunākā vecuma bērniem vēl nav nostiprinājusies imūnsistēma, līdz ar to bērni ir jūtīgāki un uzņēmīgāki pret dažādām saslimšanām.

Veselības stāvoklis – bērniem ar hroniskām slimībām un biežu saaukstēšanos ir grūtāk pierast pie pirmsskolas izglītības iestādēs. Ļoti svarīgi vecākiem ir sekot līdzi bērna veselībai un atlikt apmeklējumu, lai neradītu bērna organismam papildus spriedzi un nesaskartos ar nopietnām komplikāciju sekām.

Prasmju un zināšanu attīstības līmenis – adaptācijas perioda aizkavēšanos var izraisīt vecāku pārlietu lielā gādība par bērnu, izdarot visu bērna vietā un liedzot tam pašam būt patstāvīgam. Šī vecuma bērniem aktuālākas prasmes un zināšanas ir tieši pašapkalpošanās, kas sevī ietver: apmeklēt podiņu, turēt karoti, dzert no krūzes, daļēji noģērbtie / saģērbties, vērsties pie pieaugušā pēc palīdzības.

Sociālās mijas līmenis – uzsākot pirmsskolas gaitas bērnam būs jākontaktējas ar saviem grupiņas biedriem un grupas pieaugušajiem – pedagogiem un auklīti, tāpēc ir ļoti svarīgi, bērnam socializēties pirms uzsāktas bērnudārza gaitas, citādi mazulis būs pieradis kontaktēties tikai ar vecākiem un būs grūti pie pierast pie jaunajām pārmaiņām (Brown, 2020).

Par bērnu sociālo adaptāciju plašu pētījumu ir veikusi docente L. Āboltiņa, pētījumu rezultātā ir izstrādājusi tabulu, kurā apkopoti un atspoguļoti sociālo adaptāciju ietekmējošie faktori (skat. 1. tabulu).

1.tabula . Bērna sociālo adaptāciju ietekmējošie faktori

Fiziskajā jomā	Intelektuālajā (kognitīvajā) jomā	Sociālajā jomā	Emocionālajā jomā
Kustību saskaņošanas traucējumi, runas traucējumi kuņģa un zarnu darbības traucējumi pastiprināta svīšana, biežas galvassāpes sirds darbības traucējumi	Iedzimtība, uzmanības deficīts, zinātkāres trūkums mācīšanās motivācijas trūkums, zināšanu un prasmju līmeņa neatbilstība vecumam, garīgās attīstības aizture	Saskarsmes grūtības, nespēja sadarboties, sociālo lomu apguves grūtības neadekvāts sevis un citu novērtējums, negatīva identitāte, sevis pašizpaušmes trūkums	Jūtu ambivalence, hiperaktivitāte empātijas spēju trūkums, paaugstināta nogurdināmība, pacietības trūkums, pozitīvu emociju trūkums

(Āboltiņa, 2011, 16.)

Lasot un analizējot literatūras avotus, autore secina, ka vārdam „*adaptācija*” ir dažādi skaidrojumi un par to ir dažādi viedokļi. Pēc autores pieredzes, visatbilstošākais skaidrojums šim terminam ir psiholoģes J. Brown viedoklis, ka bērni, kuri pirmsskolas gaitas uzsāk ātrāk

par 2,5 – 3 gadu vecuma adaptācijas procesu pārdzīvo smagāk, jo šajā vecumā mazulim spēcīga nepieciešamība būt kopā ar vecākiem, saņemt vecāku uzmanību un gādību, kā arī jaunākā vecuma bērniem vēl nav nostiprinājusies imūnsistēma, līdz ar to bērni ir jūtīgāki un uzņēmīgāki pret dažādām saslimšanām (Brown, 2020). Gan literatūras avotos, gan praktiski strādājot, pierādās, ka adaptācijas process un ilgums ir atkarīgs no daudziem apstākļiem, taču ar adaptācijas procesu saistītās grūtības ir individuālas un atšķirīgas.

1.2. 1,5 -3 gadus vecu bērnu pedagoģiski psiholoģiskais raksturojums

Vispusīgā bērna personības attīstībā nav iespējams izsvērt vienu svarīgāko jomu, kurā bērns attīstītos, jo katra no attīstības jomām cita citu papildina un pilnveido viena otru, nav iespējams progress vienā jomā – citu atstājot novārtā. Rosalyn Sword izvirzījusi četras būtiskākās attīstības jomas:

Komunikācijas un runas joma – bērniem ir jāapgūst ne tikai priekšmetiskā valoda, bet arī komunikācijas veids, kā sazināties ar apkārtējiem, ievērojot sociālās uzvedības un izturēšanās priekšnosacījumus.

Kognitīvā joma - joma, kas sevī ietver: domāšanu, uztveri, atmiņu, vērtēšanu un problēmu risināšanu, kā arī augstākā līmeņa smadzeņu funkcijas.

Sociālā un emocionālā joma – augot bērnam attīstās viņa jūtu uztvere, pašapziņa un identitāte. Apgūst prasmi socializēties ar apkārtējiem ievērojot sociālās normas.

Fiziskā joma - pie fiziskās attīstības tiek izšķirti divi motorikas veidi: Lielā motorika – kustības ar visu ķermeni / roku, kas sevī ietver pamat kustības - soļošanu, skriešanu, lēcienus, mešanu, tveršanu, rāpošanu, rāpšanos; Smalkā (sīkā) motorika – plaukstu / pirkstu, kuras sevī ietver nelielas kontrolētas kustības ar kuru palīdzību tiek veikta priekšmeta satveršana un darbības (Sword, 2021).

D. Eļkoņins savos darbos norāda, ka bērns ir personība, kurš pasauli izzina caur lietu un cilvēku attiecību kārtību. Turklāt šai izziņai, katrā bērna vecuma attīstības posmā ir kāda vadošā darbība, kura ir dominējošā konkrētajā bērna attīstībā posmā. Vadošā darbība ir tāda darbība, kuras rezultātā bērna attīstībā notiek svarīgākās pārmaiņas gan psihē, gan psihiskajos procesos (Эльконин, 2004). Bērna attīstība sastāv no vairākiem attīstības posmiem. Par Agro bērniņu tiek dēvēts bērna attīstības posms no viena gada vecuma līdz trīs gadu vecumam. Šī vecuma galvenā vadošā darbība ir manipulējoša darbība ar priekšmetiem. Šajā laikā bērnam aktuāla ir priekšmetu, formu un telpas izzināšana. Bērns ar pieaugušā palīdzību caur rotaļu iepazīst sev

nezināmo priekšmetu nosaukumus. Šī attīstības perioda jaunveidojumi ir valodas attīstība, priekšmetiskā domāšana, un tēlainā atmiņa (Эльконин, 2004). Bērna psihes attīstībā izšķiroša loma ir netikai vadošajai darbībai, bet arī saskarsmei. Ir pierādīts, ka cilvēks par sociālu būtni veidojas, atrodoties saskarsmē ar apkārtējo vidi, socializējoties bērns pakāpeniski attīsta sociālās īpašības (Реш, 2004).

Runas attīstība

Bērnu runas attīstības sensitīvais periods ir 1- 3 gadu vecums. Bērns veido un paplašina vārdu krājumu ieklausoties pieaugušo runā. Kā zināms, katrs bērns ir individuāls un attīstās savā individuālajā tempā. Šis faktors ietekmē arī valodas attīstību, kādam tā šajā vecumā ir augstāk attīstīta, kādam zemāk attīstīta, bet sasniedzot divu gadu vecumu bērns prot pateikt vismaz 50 biežāk dzirdētos vārdus. Bieži meitenēm valodas prasmes attīstās ātrāk nekā zēniem, bet sasniedzot trīs gadu vecumu bērni prot veidot un pateikt teikumu no trīs vārdiem (Vance, 2022). Divus gadus vecs bērns saprot pārsvarā visus pieaugušā biežāk lietotos vārdus. Šajā vecumā bērnam jau ir attīstījusies instruktīvās runas izpratne, par to liecina tas, ka bērns ļoti labi / precīzi saprot pieaugušā teikto /paskaidrojumus, kā arī sniegtās instrukcijas par kādu darbību veikšanu, pildot dotās vārdiskās norādes. Aptuveni pēc 2,5 gadu vecuma strauji attīstās bērna runa no iepriekš izteiktiem dažiem vārdiem līdz domu ātrumā gramatiski pareizi veidotiem teikumiem. Bērni apgūst prasmi reaģēt uz citu cilvēku teikto, kā arī apgūst prasmi atpazīt apkārtējo cilvēku emocionālo noskaņojumu un arī pats savā runā sāk izteikt emocijas un jūtas (Kalvāns, 2018). Attīstoties un paplašinoties bērna valodai, paplašinās ar saskarsmes loks – bērns veido komunikāciju ar pieaugušajiem un vienaudžiem, bet šie abi saskarsmes veidi ir atšķirīgi. Komunicējot ar pieaugušo bērns uzdod jautājumu, kā arī pats spēj atbildēt uz uzdotajiem jautājumiem, bet saskarsmē ar sava vecuma bērniem komunikācija ir zema, jo bērni neiedziļinās otra teiktajā, kā arī maz uzdod viens otram jautājumus (Meadows, 1986).

Uztvere

Šajā vecumā no visiem psihiskās izziņas procesiem visintensīvāk attīstās tieši uztvere. Šī vecuma bērniem raksturīgs tas, ka emocijas, domāšana, runa un uzmanība ir saistīta ar pašreizējo tiešu situāciju uztveri – ar to ko konkrētajā brīdī bērns situatīvi redz un jūt. Mazbērna vecumā bērna uztverei ir raksturīgs arī tas, ka emocionālu reakciju bērnam izraisa ieraugot konkrētu priekšmetu, kuru viņš grib nekavējoties iegūt, kā rezultātā impulsīvā vēlme pāriet darbībā (Shaffer, Kipp, 2013).

Atmiņa

Šajā vecumā atmiņa kalpo kā uztveres turpinājums, atmiņa vēl nav attīstījusies līdz tādām līmenim, lai tā spētu balstīties uz bērna iepriekšējo pieredzi, līdz ar to atmiņas attīstība

balstās uz uztveri, jo mazuļa uzmanība pārsvarā piesaista spilgti iespaidi un priekšmeti (Shaffer, Kipp, 2013). Kalvāns uzsver, ka pirmsskolas vecumā bērnam dominējošā ir netīšā atmiņa, tā pamazām sāk attīstās no netīšās iegaumēšanas uz tīšo iegaumēšanu. Šajā vecumā bērni spēj labāk iegaumēt dažādus pantiņus, skandinot tos; ritmu nevis tā saturu. Šī vecuma bērni pārsvarā laiku pavada spēlējot spēlēs un rotaļājoties. Tieši tāpēc mācību saturs tiek balstīts rotaļās / spēlēs, iegaumējot to caur emocijām un interesi. (Kalvāns, 2018).

Uzmanība

Līdzīgi kā atmiņa arī uzmanība šī vecuma bērniem ir netīšā, kura bērna attīstības laikā veidojās par tīšo uzmanību, kā arī nedaudz paplašinoties tās apjomam (Golubina, 2007). Jaunākā pirmsskolas vecuma bērni (līdz 2 – 3 g.v.) nav spējīgi uzmanību vērst uz vairākām nodarbēm vienlaicīgi, bet tikai uz kaut ko vienu - klausīties, ko saka pieaugušajā vai nu spēlēties un rotaļāties (Plaude, 2009).

Domāšana

Šī vecuma bērniem dominējošā ir uzskatāmi darbīgā domāšana jeb uzskatāmi konkrētā, kura balstās uz uztveri un tai atbilstošu darbību. Priekšmetiskā darbība ir jaunākā pirmsskolas vecuma bērnu vadošā darbība, kura arī ir svarīgākais domāšanas attīstības pamats. Svarīgi paturēt prātā arī to, ka bērni šajā vecumā informāciju labāk uztver, izprot un iegaumē caur sajūtām – garšu, redzi, dzirdi, smaržu un ar taustes palīdzību (Randoha, 2009).

Emocionālā attīstība

Jaunākajā pirmsskolas vecuma bērnu rīcība ir vērsta uz viņa vajadzību noteikšanu un apmierināšanu. Emocijas kalpo kā indikators, lai noteiktu kādas bērna vajadzības konkrētajā brīdī ir nepieciešams apmierināt, piemēram, izrādot dusmas, bērns var signalizēt, ka jūtas nedrošs, savukārt, ja bērns izrāda greizsirdību, ļoti iespējams, ka viņš jūtas nenovērtēts. Bērniem šajā vecumā vēl nav attīstījusies prasme pārvaldīt savas emocijas, viņš ir emocionāls, taču emocijas nav patstāvīgas, tādēļ pieaugušajam parasti ir pietiekoši viegli pārslēgt no viena emocionālā stāvokļa uz citu. Bērna emocionālais stāvoklis ir ļoti atkarīgs no pieaugušā, mazulis gaida atbalstu un palīdzību no pieaugušā, ja nesaņem palīdzību brīdī, kad kaut kas neizdodas, savu neapmierinātību pauž raudot, kliezot, dusmojoties vai sviežot pa gaisu mantas (Ермолаева, 2008).

Saskarsme

Saskarsme jaunākā pirmsskolas vecuma bērna dzīvē ieņem diezgan svarīgu lomu, tā ienes bērna dzīvē jaunas vēsmas, jo nu bērna dzīvē ienāk sveši pieaugušie un vienaudži ar kuriem bērnam ir jāiemācās komunicēt un veidot attiecības. Bērna saskarsme ar saviem vienaudžiem un pieaugušajiem ir atšķirīga. Saskarsmē ar pieaugušo bērns caur sadarbību apgūst

runu, bērns vēlas sajust pieaugušā uzmanību, klātesamību un emocionālo atbalstu savās darbībās (Rogers,1962). Savukārt saskarsme ar vienaudžiem neveidojas tik ātri un aktīvi kā ar pieaugušajiem, jo šajā vecumā bērni ir vērsti paši uz sevi, nespēj izprast otra vēlmes un būt empātiski, līdz ar to, izjūtot, ka tiek aizskartas viņa intereses, bērns var kļūt agresīvs (Эльконин, 2004) .

Fiziskā attīstība

Pirmsskolas vecuma bērni strauji aug, intensīvi attīstās bērna fiziskā attīstība. Bērna attīstībā svarīgu lomu ieņem lielās un smalkās muskulatūras attīstība. Attīstoties smalkajai rokas / plaukstas muskulatūrai, pilnveidojas darbības ar sīkiem priekšmetiem un to satveršana. Šī prasme pateicoties trenētai roku muskulatūrai ir kā priekšnoteikums, lai bērns varētu apgūt pašpalpošanās prasmes kā, piemēram, veikt darbības ar galda piederumiem, apgūt prasmi lai pats spētu saģērbties / noģērbties, kā arī spētu noturēt rokā rakstāmpiederumu. Savukārt lielā muskulatūras attīstība nodrošina līdzsvaru, koordināciju, reakcijas laiku un spēku, kā arī, lai izpildītu pamatkustības (Mauro,2022).

Analizējot informāciju un literatūras avotus par pedagoģisko attīstību noteiktajā vecumā, autore piekrīt un uzskata par svarīgu psihologu apgalvojumu, ka agrīnā vecumā (1- 3) rodas personības veidošanās priekšnosacījumi, kā arī tas, ka tieši sabiedrība ir personības attīstības noteicošais faktors. Ne mazāk svarīgs ir A. Pean uzskats, ka bērna psihe attīstībā izšķiroša loma ir ne tikai vadošajai darbībai, bet arī saskarsmei. Ir pierādīts, ka cilvēks par sociālu būtni veidojas, atrodoties saskarsmē ar apkārtējo vidi, socializējoties bērns pakāpeniski attīsta sociālās īpašības (Pean, 2004).

1.3. 1,5 – 3 gadus veca bērna sociālās adaptācijas kritēriji

Bērna ģimene ir pirmā sociālo prasmju apgūšanas skola, kurā pieaugušie ir kā uzvedības autoritāte un etalons, kuru bērns netīši atdarina. Nonākot pirmsskolā bērns sociālās iemaņas uz atdarināšanas pamata apgūst ne tikai saskarsmē ar pieaugušajiem, bet nu jau arī ar saviem vienaudžiem. Sabiedrība ar pieaugušo un sadarbība ar vienaudžiem ir neatņemama bērna personības attīstītāja, kuras darbības forma šajā vecumā norit caur rotaļu, kuras laikā bērni atdarina pieaugušos, apgūst prasmi sadarboties ar grupas biedriem, mācoties dzīvei nepieciešamās lomas, attīsta prasmi izteikt savas domas un analizēt savu darbību. R. Kaņepēja un Z. Gaugere uzskata, ka socializēšanās viss aktīvāk norisinās tieši bērnībā un jaunībā, kuras

laikā bērns apgūst un izzina apkārtējās dabas un sociālās vides nosacījumus, lai sekmīgi adaptētos, iekļautos saskarsmē un kopīga uzdevuma izpildē (Kaņepēja, Gaugere, 2012).

“ Gailuma vērš uzmanību uz to, ka katram bērnam adaptācija noris atšķirīgi, pielāgošanās grūtības ir individuālas. Bērna pielāgošanās procesa norisi ietekmē vairāki apstākļi:

- Individuālais nervu tips;
- Pedagoģa kompetence un iejūtīgums;
- Higiēniskie, audzinošie, psiholoģiskie apstākļi;
- Dzimums (meitenes spēj adaptēties ātrāk nekā zēni);
- Bērna attīstības līmenis un veselības stāvoklis;
- Bērna vecums (bērni, kuri nav sasnieguši trīs gadu vecumu, bieži vien nav gatavi uzsākt pirmsskolas izglītības gaitas, ar grūtībām pārciešot šķiršanos no vecākiem);
- Bioloģiskā faktori – topošās mātes veselības stāvoklis grūtniecības periodā, grūtības radībās, mazuļa veselības stāvoklis līdz trīs mēnešu vecumam un priekšdienās līdz pirmsskolas izglītības gaitas uzsākšanai.
- Sociālie faktori – zīdaiņa labklājības nodrošinājums, kas pakļauta ģimenes sociālekonomiskajiem apstākļiem;
- Bērna iepriekšējā sociālā pieredze ” (Gailuma, 2002, 87 - 88).

Ņemot vērā pedagoģiskajā un psiholoģiskajā literatūrā izteiktās atziņas un saskaņā ar Pirmskolas izglītības programmā noteiktajiem pamatuzdevumiem (Pirmskolas mācību programma, *Skola 2030*), bērna attīstībai var izvirzīt vairākus bērna sociālo prasmju vērtēšanas kritērijus:

- 1) “ Izteic / izrāda apspirinošu nostāju pret sevi un pārējiem (strādā grupā saliedēti ar citiem);
- 2) Veido labas attiecības ar pieaugušajiem;
- 3) Piedalās organizētās grupu rotaļās;
- 4) Strādā nelielās grupās ar vienu vai vairākiem bērniem;
- 5) Prot dalīties ar citiem grupas biedriem;
- 6) Spēj pagaidīt savu kārtu un dot vietu grupas biedram;
- 7) Uzticas sev - nonākot grūtībās, atklāj savas problēmu risināšanas spējas, lūdz palīdzību, ja tāda nepieciešama;
- 8) Ciena un ievēro savas un citu cilvēku tiesības, spēj pārvaldīt savu uzvedību atbilstoši situācijai” (Kaņepēja, Gaugere, 2012, 70).

Jebkurā sabiedrībā socializācija noris atkarībā no tās raksturīgām īpašībām un iezīmēm. Ar to saistāma arī bērna personības attīstība, šī sabiedrība un vide atstāj ietekmi uz viņu. Atkarībā no jaunajiem apstākļiem, kur bērns ir nonācis, ir spiests pielāgoties jaunajām izmaiņām. Jo daudzvietīgākas un svešas bērnam ir jaunās prasības, jo vairāk nepieciešams pielikt pūles, lai tajās iekļautos. Šīs pārmaiņas īpaši spilgti bērni piedzīvo divas reizes. Pirmo reizi šīs pārmaiņas izdzīvo uzsākot apmeklēt pirmsskolas izglītības iestādi, bet otrreiz - nonākot skolā. Šī pāreja katram bērnam notiek individuāli, kā noteicošais faktors ir sociālā un komunikatīvā lietpratība, tās kā bērns var atrast kopīgu valodu ar apkārtējiem cilvēkiem (Dzintere, Stangaine, Augstkalne, 2014).

Pētot un analizējot zinātnisko literatūru ar dažādu zinātnieku, psihologu, pedagogu viedokļiem, ir skaidri redzams, ka nepastāv vienots viedoklis par sociālās adaptēšanās kritērijiem. Lai varētu izvirzīt sociālās adaptēšanās kritērijus, autoresprāt, ir jāņem vērā bērna vecums un attiecīgā vecuma likumsakarības. Ņemot vērā šos faktus, autore, balstoties uz sava darba pieredzi, strādājot pirmsskolas izglītības iestādē, izvirza sešus kritērijus, pēc kuriem var izdarīt vērtējumu par bērna sociālo adaptāciju pirmsskolas izglītības iestādē. Šos kritērijus autore izmantos savā turpmākajā pētnieciskajā darbā.

Sociālās adaptēšanās kritēriji:

1. Pozitīvs emocionālais stāvoklis
2. Saskarsme ar pieaugušo
3. Saskarsme ar bērniem
4. Iesaistās rotaļnodarbībā
5. Atbild uz jautājumu ar vārdiem
6. Atbild uz jautājumu ar darbību

Noslēdzot šo nodaļu, autoresprāt, izvērtējot bērnu apgūtās sociālās prasmes līmeņus, tie sasauca ar adaptācijas iespējamajiem kritērijiem. Vērojot bērnu sociālo prasmju apguves līmeņus, var izvērtēt arī adaptācijas līmeni.

2.Kustību rotaļu metodoloģija

2.1. Kustību rotaļu būtība un skaidrojums

Kustību rotaļa ir aktīva fiziskā darbība, kura sevī ietver emocionālu noskaņa un radošumu. Svarīgi paturēt prāta, ka tā norit ar iepriekš izvirzītiem un izklāstītiem noteikumiem. Kā uzsver mācību un metodiskā līdzekļa “Sports un veselība 1.–3. klasei” autores M. Priedīte un I. Dravniece “, ka tieši pirmsskolas vecumā bērni apgūst svarīgākos kustību rotaļas pamatus atbilstoši bērnu vecumam. Pirmās iemaņas bērni gūst caur dažāda veida kustību rotaļām, kurās attēlo dzīvniekus un dabas parādības ar vai bez muzikālā pavadījuma, kā arī veidojot izpratni un ievērojot rotaļas noteikumus (Priedīte; Dravniece, 2018).

Kā atklāj Amerikas Pediatrijas akadēmijas (AAP) pētījuma rezultāti, rotaļa uzlabo bērna spējas plānot, organizēt, saprasties ar citiem, regulēt emocijas, kā arī palīdz apgūt valodu, matemātikas, sociālās prasmes un tikt galā ar stresu (AAP, 2018).

D. Dzintere atklāj savu uzskatu, ka rotaļa ir īpaša kultūras forma. Ar rotaļas palīdzību tiek nodota kultūra, kā arī sabiedrībai raksturīgo darbību, domāšanas veidu, sociālās uzvedības paraugi un prasmes (Dzintere, 2000).

Pirmsskolas izglītībā kustību rotaļa ieņem svarīgu nozīmi gan bērna audzināšanā, gan bērna attīstībā, jo galvenā pirmsskolas bērnu darbība ir rotaļa. Rotaļa bērnam ir tas pats, kas valoda pieaugušajam, tā ir kā līdzeklis, lai paustu savas jūtas, izmantotu attiecību pētīšanai un savai pašrealizācijai. Rotaļā bērns atklāj gan savu fizisko, psihisko un intelektuālo attīstību, gan pati rotaļa ir kā bērna attīstības virzītāja, kuras laikā bērns attīsta ne vien maņas, bet arī ar tās palīdzību tiek veicināta iztēle, piemēram, attēlojot kādu tēlu; attīsta uzmanību, piemēram, lai sāktu / beigtu kādu kustību, līdz ar to bērni apgūst prasmi ievērot rotaļas noteikumus, kā arī vienlaicīgi tiek veicināta sadarbība. Ar kustību rotaļas palīdzību tiek veicinātas gan verbālās, gan neverbālās prasmes. Rotaļa veicina uzņemties iniciatīvu, kā arī attīsta patstāvību, darbīgumu un kustības. Rotaļa kalpo arī kā pozitīvu emociju izraisītāja, attīsta bērnu emocionāli, palīdz apgūt veidot pozitīvas attiecības ar vienaudžiem, veido pašregulāciju un veicina tikumisko, ētisko un gribas īpašību veidošanos. Rotaļas laikā izpaužas tādas personības īpašības kā godīgums / viltība, čaklums /nevīžība, kā arī izpalīdzība, agresivitāte. kustību rotaļa arī ir kā fiziskās attīstības veicinātāja pamatkustības nostiprināšanā, jo dažas no kustībām nav iedzimtas, tās tiek apgūtas dzīves laikā; izturības veicināšanā un koordinācijas sekmēšanā. Svarīgi ir uzsvērt, ka šīs rotaļas var izmantot gan telpā, gan svaigā gaisā, kā arī muzikālajās un

fiziskās attīstības mācību jomu nodarbībās (Sīle, Volkova, 2011). R. Joyce savā grāmatā vērš uzmanību bērnu nepieciešamībai atrasties dabā, kur bērns var uzņemt svaigu gaisu, brīvi un nepiespiesti pārvietoties, līdz ar to vieglāk apgūt zināšanas. Atrodoties āra vidē bērnam ir iespēja gūt jaunu pieredzi iesaistot maņas, kuras šajā vecumā ir izteikta zinību apguves iezīme (Joyce, 2012). Arī R. Karlovska uzskata un atzīmē, ka kustību rotaļu norise svaigā gaisā pozitīvi ietekmē bērnu, jo svaigs gaiss savstarpējā iedarbībā ar fizisku aktivitāti ir neaizvietoājams līdzeklis veselības stiprināšanai un uzlabošanai, kā arī bērni dabas apstākļos jūtas nepiespiesti un ieinteresētāki (Karlovska, 2017). I. Konstantinova arī uzsver, ka “Kustību rotaļa ir kā pamats bērna vispusīgai attīstībai, jo ar kustību rotaļas palīdzību bērņā tiek attīstīts: bērna intelektuālas spējas; veicināta fiziskā attīstība (pamatkustības, stāja, ātrums, izturība, veiklība, kustību koordinācija, ritma un līdzsvara izjūta); attīstītas tikumiskās īpašības; attīsta psihiskos procesus; veido un veicina saskarsmes prasmes, kā arī tiek sekmētas sadarbības spējas, kuras ir svarīgas gan saskarsmē ar pieaugušajiem, gan grupiņas biedriem; izraisa pozitīvas emocijas un pozitīvu pašvērtējumu; veido praktiskās iemaņas un kalpo kā paņēmiens bērna estētiskajā audzināšanā” (Konstantinova, 2011, 11). Savukārt, S. Dzalbe ir pārliecināta, ka kustību rotaļas sekmē jaunākā pirmsskolas vecuma bērnu adaptāciju, jo rada emocionāli mierīgu, labvēlīgu vidi un veicina pozitīvas emociju rašanos. Aktivitāte piesaista mazuļa uzmanību un viņš piemirst par vecāku prombūtni tā saīsinot gaidīšanas laiku (Dzalbe, 2017).

L. Blahey izvirza sešus iemeslus, kāpēc rotaļa ir neatņemama sastāvdaļa bērna attīstībā:

1. *Rotaļa attīsta iztēli un radošumu* – iejušanās rotaļā un rotaļu tēlos veicina bērna iztēles attīstīšanos, kā arī bērni kopīgas rotaļas laikā apgūst prasmi ievērot noteikumus, sadarboties ar citiem bērniem un apgūt sadzīviskas prasmes;

2. *Rotaļa veicina kognitīvo attīstību* – nestrukturētas rotaļas laikā bērni paši vada rotaļas gaitu, nav atkarīgi no pieaugušā vadības, līdz ar to tiek pozitīvi ietekmēta bērna smadzeņu darbība attīstot domāšanas spējas.

3. *Emocionāls ieguvums* – rotaļa sekmīgi palīdz bērnam uzlabot omu, mazināt satraukumu un aizkaitinājumu, palīdz vairot prieku un pašcieņu.

4. *Rotaļa ir lasītprasmes veicinātāja* – bērnam piedzimstot sāk veidoties valoda un lasītprasmē. Mijiedarbībā caur rotaļu un pieaugušo (apraksta redzēto, dzirdēto, darīto) zīdaiņi un mazi bērni apgūst jaunus vārdus.

5. *Rotaļa kā neatkarības veicinātāja* – rotaļājoties vienatnē, bērnam ir iespēja būt noteicējam par rotaļas gaitu un tās noteikumiem. Rotaļa vienatnē ir tik pat svarīga, kā rotaļa sadarbojoties ar citiem, jo tā palīdz attīstīt bērnos stiprāku neatkarības sajūtu.

6. *Rotaļa kā fiziskās attīstības veicinātāja* – pilnvērtīgai bērna attīstībai ir nepieciešama fiziska aktivitāte, kustību rotaļas ir lielisks veids kā nodrošināt un veicināt bērna fizisko sagatavotību. Regulāra kustību rotaļu atstāj pozitīvu ietekmi bērna attīstībā, neatkarīgi no bērna spējām, interesēm un iespējām kustību rotaļa veicina:

- Attīstīt refleksus;
- Uzlabot kustību kontroli;
- Attīstīt līdzsvaru;
- Nostiprināt lielo motoriku;
- Veidot spēcīgu muskulatūru;
- Uzlabot kaulu blīvumu;
- Palielināt sirds un asinsvadu darbību;
- Uzlabot noskaņojumu (Blahey, 2021).

Pastāv dažādi rotaļu klasifikācijas veidi. O. A. Горбачева klasificē tās pēc pazīmēm:

- Pēc dominējošām kustībām (skriešana, soļošana);
- Pēc bērna vecuma (rotaļu izvēlas / piemēro atbilstoši bērna vecumam);
- Pēc izvīrītā mērķa (kustību pilnveidošana, adaptācija);
- Pēc atribūtu izmantošanas;
- Pēc slodzes intensitātes (Горбачева, 2017).

Pēc VISC metodiskajiem ieteikumiem intensitāte kustību rotaļas tiek iedalīt trīs pakāpēs:

Zema kustību intensitāte – kustību rotaļas ar zemu intensitāti tiek izpildītas lēnā tempā un ir vērstas uz kustību atkārtošānu un uzmanības treniņu.

Vidēja kustību intensitāte – kustību rotaļās ar vidēju intensitāti dominējošās kustības ir soļošana vai rotaļas atribūtu padošana. Rotaļā var piedalīties visa grupa.

Augstu kustību intensitāti – savukārt, kustību rotaļas ar augstu kustību aktivitāti dominēt tādas kustības kā skriešana un lekšana. Arī Šajās kustību rotaļās iespējams vienlaicīgi piedalīties visai grupai.

Kustību rotaļas pēc satura, savas struktūras un uzdevumiem ir iedalāmas vairākās kategorijās:

1. *Izglītojošās* kustību rotaļas, kuras sevī ietver kustību pilnveidošanu un attīstīšanu;
2. Kustību rotaļa kā *audzinošs līdzeklis*, kas saistāms ar fizisko, gribas un morālo īpašību veidošanu;
3. Kustību rotaļa kā *veselību veicinoša* aktivitāte, kas stimulē bērna organisma vispusīgu attīstību un veidot pareizu stāju;

4. Kustību rotaļa kā *darba spēju paaugstinātāja*;
5. Kustību rotaļa kā *pozitīva emocionālā stāvokļa sekmētāja* (VISC Metodiskie ieteikumi, 2016).

Pirmskolas vecums ir bērnības un rotaļu laiks, līdz ar to darba autore uzskata, ka kustību rotaļai ir svarīga loma būt pirmskolas mācību programmā, jo šī vecuma bērni atrodas nepārtrauktā kustībā un ar šo rotaļas veidu ir iespējams veiksmīgi attīstīt gan bērna fizisko ķermeni, gan intelektuālo pusi, gan veikt audzināšanas funkciju. Darba Autore arī piekrīt S. Dzalbei, ka kustību rotaļu izmantošana sekmē jaunākā pirmsskolas vecuma bērnu adaptāciju. Pēc literatūras analīzes autore secina, ka kustību rotaļa ir vērsta uz pozitīvu emociju sekmēšanu, kura adaptācijas laikā ir neatņemama sastāvdaļa, lai bērns spētu iekļauties jaunajā vidē, kā arī piekrīt R. Karlovskai par kustību rotaļu organizēšanu svaigā gaisā.

2.2 Kustību rotaļu organizēšanas un vadīšanas nosacījumi

Protams, vērā ir ņemams fakts, par kuru vienisprātis ir dažādi psihologi, pedagogi un pediatri, ka pirmsskolas vecuma bērna attīstības virzītāja ir rotaļa un, ka tieši kustību rotaļa ir viens no piemērotākajiem veidiem, lai pirmsskolas vecuma bērnus veiksmīgi iesaistītu pirmsskolas izglītības iestādes vidē, reizē arī sekmējot adaptācijas norisi, bet ir jāņem vērā arī vēl viens būtisks fakts, ka sekmīga kustību rotaļu organizācija un norise norit pieaugušo vadībā (it īpaši jaunākajā pirmsskolas vecumā). Pieaugušais ir tas, kurš iepazīstina bērnus ar rotaļas noteikumiem, gaitu un saturu, kā arī rotaļas gaitā novērtē bērna individuālo attīstību, spējas un individuālās rakstura īpašības. Svarīgi ir arī ieklausīties un ņemt vērā I. Konstantinovas ieteikumus, ka pilnvērtīgai kustību rotaļu organizācijai ir nepieciešams:

- Telpa ar atbilstošu platību vai laukums kustību rotaļu izpildei;
- Atbilstošs platība / laukums, ja rotaļā paredzēts izmantot bumbas vai lecamā aukla;
- Izmantojamajam inventāram (bumbām, lecamauklām, utt.) ir jābūt nesabojātiem un atbilstošā skaitā pret dalībnieku skaitu, ja to paredz rotaļas noteikumi (Konstantinova, 2011).

Rīkojot rotaļas jaunākā pirmsskolas vecuma bērniem, ir jāņem vērā dažādi šim vecuma nozīmīgi nosacījumi, piemēram, ka bērniem aktivitāte ir pārsvarā par aizkavējumu, tāpēc

jāņem vērā, ka nepietiek tikai ar rotaļas noteikumu izskaidrošanu, bet to skaidrojumu būt jāveic kopā ar demonstrējumu un rotaļas noteikumus izklāstīt rotaļas gaitā nevis kvantitatīvi rotaļas sākumā (it īpaši, ja rotaļa sastāv no vairākiem noteikumiem) (Golubina,2007). Vienisprātis ar V. Golubinu ir I. Konstantinova, kura arī uzskata, ka, lai mērķtiecīgi organizētu pedagoģisko darbu un sekmētu bērna vispusīgu attīstību, organizējot rotaļas pedagogam ir jāpārzina un jāņem vērā attiecīgā bērnu vecuma attīstības iezīmes, lai tiktu sasniegts izvēlētais rotaļas mērķis un ievēroti tās noteikumi. Savukārt, I. Stangaine organizējot kustību rotaļas iesaka ņemt vērā arī bērnu intereses un dzimumu. Kā raksta I.Stangaine, meitenes vairāk priekšroku dod rotaļām ar lecamo auklu un ritmikai, savukārt zēni – sporta spēlēm, lekšanai skriešanai, rāpošanai (Stangaine, 2012).

I. Konstantinova uzskata, ka kustību rotaļas var kvalificēt pēc dažādiem principiem, ņemot vērā:

- “ Sarežģītības pakāpi – vienkāršas, sarežģītas, ar sporta spēļu elementiem;
- Fizisko slodzi – ātra, vidēji ātra, lēna / mierīga;
- Pamatkustību veidu – rāpošana, soļošana, skriešana, u.c.;
- Fizisko īpašību attīstību – ātrums, lokanība, orientēšanās;
- Bērna vecumu, fizisko attīstību un sagatavotību;
- Bērnu skaitu – individuālā vai grupu rotaļa;
- Saturu – rotaļa ar sižetu vai bez tā, tautas rotaļas, rotaļas izmantojot dziedāšanu, rotaļspēles, sporta spēles ” (Konstantinova, 2011, 8).

Kustību rotaļas iedalot divās lielās grupās:

- 1.Sporta spēles – hokejs, florbols, futbols, teniss, basketbols.
- 2.Kustību rotaļas ar noteikumiem – dažādas pēc satura (ar / bez sižeta kustību rotaļas), grūtības pakāpes, noteikumiem kā ar to organizācijas” (Konstantinova, 2011,8).

Savukārt VISC Metodisko ieteikumu apkopojums iesaka pedagogiem kustību rotaļas organizēt visas dienas garumā pēc vajadzības, tas nodrošinātu netikai aktīvu izkustēšanos, bet arī veicinātu emocionālu pozitīvu gaisotni (VISC Metodiskie ieteikumi, 2016).

Tāpat kā citās nodarbībās, tā arī rotaļu apgūvē un pareizā organizācijā liela nozīme ir pieaugušā iniciatīvai. Autore piekrīt apgalvojumam un grib uzsvērt to, ka tas ir ļoti svarīgs faktors sekmīgai rotaļas apgūvei un norisei, jo vēl viens faktors, kurš runā par labu tieši kustību rotaļas izvēlei ir tas, ka kustību rotaļas attīsta bērnus ne vien fiziski, bet arī intelektuāli. Pieaugušais vadot rotaļas var arī veikt vērojumus un novērtēt bērna zināšanas-attīstības un zināšanu līmeni, lai pēc tam veiksmīgāk vadītu audzināšanas un mācību procesu.

3. 1.5 – 3 gadus vecu bērnu sociālās adaptēšanās izpēte un tās sekmēšana

3.1 Pētījuma metodoloģiskais apraksts

Lai spētu noskaidrot un atbildēt uz studiju darba izvirzīto jautājumu: „Kā kustību rotaļas sekmē 1,5 – 3 gadus vecu bērnu sociālo adaptāciju pirmsskolas izglītības iestādē?”, tika organizēts un veikts praktisks pētījums pirmsskolas izglītības iestādē „ X ”. Praktiskajā pētījumā piedalījās vienpadsmit bērni vecumā no 1.5 - 3 gadiem, viņu vecāki. Pētījums tika veikts 2022. gada rudenī, laika posmā no 05. septembra – 30. septembrim.

Lai veiktu pētījumu darba autore izvirzīja šādus sociālās adaptēšanās kritērijus:

1. Pozitīvs emocionālais stāvoklis
2. Saskarsme ar pieaugušo
3. Saskarsme ar bērniem
4. Iesaistās rotaļnodarbībā
5. Atbild uz jautājumu ar vārdiem
6. Atbild uz jautājumu ar darbību

Balstoties uz izvirzītajiem sociālās adaptēšanās kritērijiem, darba autore izstrādāja sociālās adaptēšanās vērtēšanas sistēmu 1,5 – 3 gadus veciem bērniem, kurā tiek atspoguļots katra izvirzītā kritērija vērtējums līmeņos:

- SA (sācis apgūt -1) 1 - 6 punkti, ļoti zems sociālās adaptācijas līmenis;
- TA (turpina apgūt - 2) 7 - 12 punkti - zems sociālās adaptācijas līmenis;
- A (apguvis -3) 13 - 18 punkti - vidējs sociālās adaptācijas līmenis;
- AP (apguvis padziļināti - 4) 19 - 24 augsts sociālās adaptācijas līmenis.

Augstākais punktu skaits, ko var piešķirt vienam bērnam par sociālās adaptācijas līmeni ir 24 punkti, kas atbilst vērtējumam AP (apguvis padziļināti) - *augsts sociālās adaptācijas līmenis*, bet punkti 1 - 6 punkti atbilst *zemākajam sociālās adaptācijas līmenim*.

Pētījuma realizācija tika sadalīta četros posmos:

Pirmais posms – bērnu sociālās adaptēšanās sākotnējā, diagnosticējošā vērtēšana, izmantojot novērošanas metodi. Diagnosticējošā vērtēšanas mērķis ir noteikt bērnu sociālās adaptācijas līmeni pētījuma sākumā. Novērošana kā metode pieder pie zinātnisko datu apkopošanas un empīriskās zinātniskās izpētes metodēm, kura ir viena no senākajām un plaši

pielietotākajām metodēm izglītības pētījumos. Sistemātiskas un mērķtiecīgas novērošanas rezultātā tiek iegūti objektīvi dati, kuri tiek izmanto pētnieciskā jautājuma izzināšanai (Geske, Grīnfelds, 2006). Novērošanas metode tika izmantota novērojot bērnus dažādās dienas ritas daļās un novērojumus fiksējot gan novērošanas protokolā, gan veicot bērnu aprakstu, kā arī veicot bērnu sociālās adaptēšanās sākotnējo / beigu vērtējumu. Novērošanas metode ir neatņemama pētījuma sastāvdaļa, jo uz tās pamata tiek izdarīti secinājumi par bērnu sociālās adaptācijas līmeni.

Otrais posms – vecāku aptauja ar mērķi iegūt informāciju par bērna iepriekšējo sociālo pieredzi. Aptauja ir viena no svarīgākajām izglītības pētījuma metodēm, kā arī viena no visbiežāk izmantotajām grupveida pētniecības metodēm. Atbildot uz aptaujas anketas jautājumiem, respondenti visbiežāk tās aizpilda anonīmi, retāk uzrādot savu vārdu un uzvārdu. Ar aptaujas palīdzību, ik sevišķi, izveidojot tās elektroniski un ievietojot tās tīmeklī ir salīdzinoši ātrs ceļš, lai sasniegu konkrēto respondentu loku, kā arī iegūtu datus un veiktu apkopošanu, analīzi (Geske, Grīnfelds, 2020).

Trešais posms – tika veikta izmēģinājuma darbība ar mērķi sekmēt sociālo adaptāciju, izmantojot kustību rotaļas. Lai realizētu pētījumu, darba autore kā sociālās adaptēšanās paņēmieni izvēlējās kustību rotaļas. Atlasot kustību rotaļu kopu, ņēma vērā bērnu vecumu, intereses un vajadzības. Izmēģinājuma darbības laikā tika izmantotas astoņas kustību rotaļas ar mērķi veicināt bērnu sociālo adaptāciju pirmsskolas izglītības iestādē.

Ceturtais posms – pētījumā iegūto datu apkopojums – bērnu atkārtota, summatīva vērtēšana, lai saņemtu atbildi uz pētījumā uzdoto jautājumu. Pēc četrus nedēļus ilgas izmēģinājuma darbības, izmantojot atlasīto kustību rotaļu kopu, tika veikta bērnu novērtēšana / summatīvā vērtēšana, izmantojot novērošanas metodi. Summatīva vērtēšana tika veikta, lai apkopotu bērnu sociālās adaptācijas līmeņa novērtēšanu pētījuma beigās. Apkopojot un analizējot iegūtos datus bija iespējams novērtēt, vai uz pētījuma izvirzīto jautājumu ir atbildēts un dara mērķis ir sasniegts.

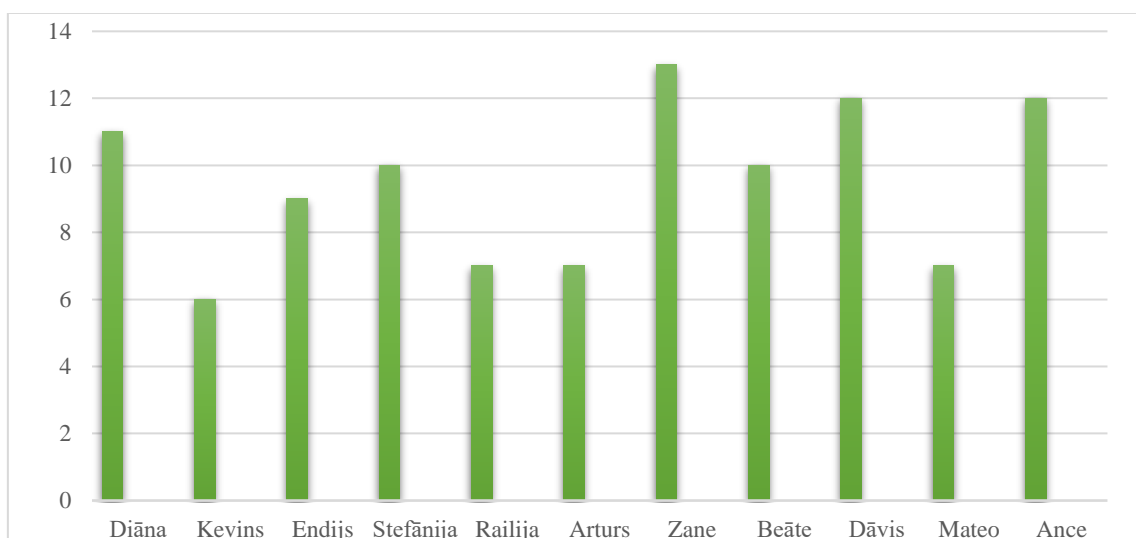
3.2 1.5 – 3 gadus vecu bērnu sociālās adaptācijas sākotnējais novērtējums

Lai praktiski pārbaudītu bakalaura darbā izvirzīto pētniecisko jautājumu, darba autore veica bērnu novērošanu dažādās nodarbībās un ikdienas momentos, informāciju fiksējot novērošanas protokolā, kas ir atrodams 1. pielikumā. Darba autore raksturo 1,5 – 3 gadus vecu

bērnu sociālās adaptēšanās kritērijus (skatīt pielikumā nr. 2). Pamatojoties uz šiem kritērijiem, tika veikta sākotnējā bērnu novērošana izglītības iestādē „X”, kura rezultāta atspoguļojums redzams 2. tabulā.

2.tabula. 1,5 – 3 gadus vecu bērnu sociālās adaptēšanās sākotnējais vērtējums

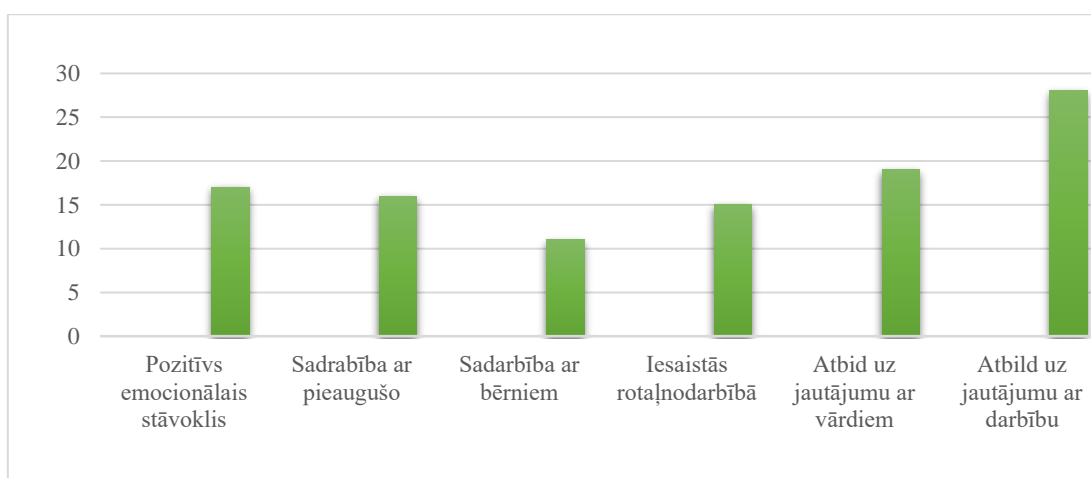
<i>Bērna vārds</i>	Kritēriji						<i>Punkti</i>
	Pozitīvs emocionālais stāvoklis	Sadarbība ar pieaugušo	Sadarbība ar bērniem	Iesaistās rotaļnodarbībā	Atbild uz jautājumu ar vārdiem	Atbild uz jautājumu ar darbību	
Diāna	3	2	1	2	1	2	11
Kevins	1	1	1	1	1	1	6
Endijs	1	1	1	1	1	4	9
Stefānija	2	2	1	2	1	2	10
Railija	1	1	1	1	1	2	7
Arturs	2	1	1	1	1	1	7
Zane	2	2	1	2	3	3	13
Beāte	1	1	1	1	3	3	10
Dāvis	2	2	1	1	3	3	12
Mateo	1	1	1	1	1	2	7
Ance	1	2	1	2	3	3	12
Kopā:	17	16	11	15	19	28	

1.att. 1,5 – 3 gadus vecu bērnu sociālās adaptēšanās sākotnējais līmenis

Maksimālais punktu skaits, ko var piešķirt vienam bērnam par sociālās adaptācijas līmeni ir 24 punkti. Kā redzams *1.att.*, tad zemākais punktu skaits ir 1 - 6 punkti, tas norāda, ka sociālās adaptācijas līmenis ir *ļoti zems*. Ar *ļoti zemu* sociālās adaptācijas līmeni grupiņā ir tikai viens bērns, lielākā daļa no novērotajiem un novērtētajiem bērniem saņēma punktu skaitu no 7 – 12 punktiem, kas norāda to, ka bērnu sociālās adaptācijas līmenis ir *zems*, bet augstākais punktu skaits, ko saņēma tikai viens no novērotajiem bērniem ir 13 punkti, kas attiecīgi apzīmē to, ka bērna sociālās adaptācijas līmenis ir *vidējs*. Analizējot iegūtos datus, darba autore nonāk pie secinājuma, ka lielākai daļai novēroto bērnu ir *zems* sociālās adaptācijas līmenis, kas varētu liecināt par to, ka bērni vēl ir pietiekoši mazi un ar nelielu sociālo pieredzi ārpus mājas vides un līdz ar to ir nepieciešams veicināt sociālo adaptāciju. Bērns, kurš saņēma viszemāko novērtējumu pēc punktu skaita, īsti vēl nav gatavs uzsākt pirmsskolas izglītības gaitas, līdz ar to šim bērnam būs nepieciešams pievērts lielāku uzmanību un atbalstu, lai šis bērns spētu sekmīgi gan adaptēties, gan sociāli adaptēties jaunajā vidē un apstākļos. Attiecīgi bērniem ar vidēju sociālās adaptācijas līmeni izmēģinājuma darbības laikā būs iespējams veicināt savu sociālo adaptācijas līmeni, to paaugstināt līdz 24 punktu atzīmei.

Par pamatu ņemot to, ka bērnu sociālās adaptācijas līmenis pēc novērtēšanas lielākai daļai ir *zems*, nerasniedzot vismaz *vidēju līmeni*, līdz ar to, arī neviens no pētījumā izvirzītajiem kritērijiem nav sasniedzis augstāko punktu atzīmi. Iepriekš minēto iemeslu dēļ, izvērtējot pieejamos datus ir skaidri redzams, ka nepieciešams veikt izmēģinājuma darbību, lai sekmētu bērnu sociālo adaptāciju pirmsskolas izglītības iestādē, izmantojot kustību rotaļas un izzinātu, vai kustību rotaļas sekmēs bērnu sociālo adaptēšanos pirmsskolas izglītības iestādē. Lai spētu vizuāli novērtētu svārstības starp izvirzītajiem sociālās adaptācijas kritērijiem un to savstarpējo starpību, darba autore iegūtos datus atspoguļo *2. attēlā*.

2.att. 1,5 – 3 gadus vecu bērnu sociālās adaptēšanās kritēriji pētījuma sākumā

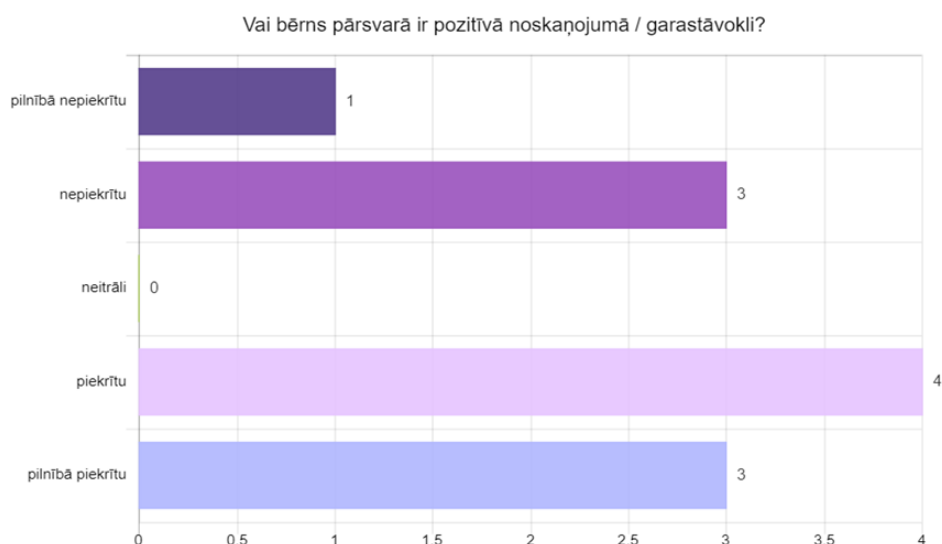
Attēlā diagramma atspoguļo sociālās adaptācijas kritērijus, augstākais punktu skaits, ko katrs no kritērijiem varēja iegūt ir 44 punktus. Aplūkojot 2. attēlu, ir skaidri redzams tas, ka lielākā daļa izvirzīto kritēriju ir ieguvuši *zemu* sociālās adaptācijas līmeni. Viszemāko punktu skaitu par sociālās adaptācijas līmeni saņēma kritērijs - bērnu *sadarbība ar bērniem*. Pēc darba autores domām tie ir adekvāti rādītāji šajā vecumā, jo šajā vecumā bērni vēl tikai apgūst prasmi sadarboties un darboties kopā, šim vecumam ir raksturīgs tas, ka bērni darbojas viens otram blakus, nevis kopā. Nākamais zemākais kritērija rezultāts ir *iesaistīšanās rotaļnodarbība*, kas savukārt ir cieši saistīts ar pārējiem sociālās adaptācijas kritērijiem – *sadarbība ar pieaugušo* un *pozitīvs emocionālo stāvokli*, kuri arī ir ieguvuši *zemu* vērtējumu. *Verbālās valodas attīstības* līmenis ir ieguvis zemāku punktu skaitu nekā neverbālās valodas līmenis, tas saistāms ar to, ka šajā vecumā bērnu valoda vēl tikai attīstās vai arī bērns vēl nav “atvēries”, jo tikko ir tikai uzsācis pirmsskolas gaitas. Tātad, ņemot vērā iegūto informāciju, ir nepieciešams paaugstināt un veikt atsevišķus pasākumus, lai sekmētu un paaugstinātu izvirzīto kritēriju rezultātus un bērnu sociālo līmeni.

Lai iegūtu informāciju par bērna iepriekšējo sociālo pieredzi ar citiem / sev nezināmiem pieaugušajiem un bērniem, sociālo pieredzi kopumā, tika veikta vecāku anketēšana, anketa pievienota 3. pielikumā. Analizējot vecāku aizpildītās anketas, tiek iegūta informācija par bērnu sociālajām prasmēm kā piemēram: kontaktēties ar citiem pieaugušajiem (izņemot vecākus); bērna aktivitāti un vecāku viedokli par to, vai kustību rotaļas sekmētu sociālo adaptāciju pirmsskolas izglītības iestādē. Pēc analizētajām respondentu atbildēm, darba autore varēja gūt priekšstatu par bērnu dažādām emocionālajām izpausmēm ikdienā, kas, protams, sniedza ieskatu kopumā, bet ar šo apkopojumu iespējams novērtēt ne tikai bērna iepriekšējo sociālo pieredzi, bet arī bērnu sagatavotību, lai uzsāktu pirmsskolas izglītības iestādes gaitas, jo augstāks līmenis, jo vieglāk adaptēties jaunajā sociālajā vidē.

Darba turpinājumā tiek analizēta informācija, kuru darba autore ieguva, anketējot bērnu vecākus. Kā pirmais anketas jautājums: „*Vai bērns pārsvarā ir pozitīvā noskaņojumā / garastāvoklī?*”, respondentu sniegtās atbildes atainotas 3. attēlā.

Analizējot respondentu sniegtās atbildes uz anketas 1. jautājumu: „*Vai bērns pārsvarā ir pozitīvā noskaņojumā / garastāvoklī?*” var secināt, ka lielākā daļa vecāku uzskata, ka viņu bērnu garastāvoklis, *pārsvarā*, ir pozitīvā noskaņojumā. Pēc darba autores domām, šis fakts varētu liecināt par to, ka bērna vajadzības pēc tuvības un emocionālā kontakta no vecāka puses tiek apmierinātas, vecāki bērnam pietiekoši daudz velta savu uzmanību un laiku, līdz ar to bērnam nerodas frustrācija, kā rezultātā slikta oma, kam nereti seko negatīva rīcība. Kā uzsvērusi psiholoģe M. B. Jermolajeva bērna emocionālais stāvoklis ir ļoti atkarīgs no

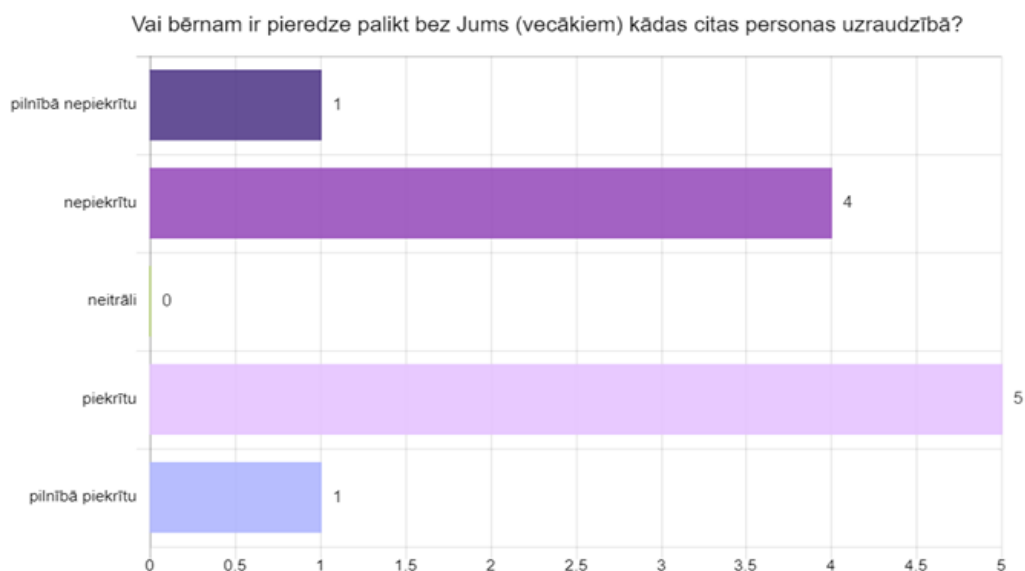
pieaugušā, mazulis gaida atbalstu un palīdzību no pieaugušā, ja nesaņem palīdzību brīdī, kad kaut kas neizdodas, savu neapmierinātību pauž raudot, kliegzot, dusmojoties vai sviežot pa gaisu mantas (Ермолаева, 2008). Ir ļoti jauki, ka ir pozitīvas vecāku un bērnu attiecības, tomēr uzsākot pirmsskolas izglītības iestādes gaitas, bērni ar pozitīvu attiecību modeli tik un tā izjūt trauksmi šķiroties no vecāka. Dažkārt, ja piesaiste vecākam ir ļoti, ļoti cieša, tad bērnam var būt grūtības iejusties jaunā vidē bez vecāka. Kā redzams 3. attēlā, trīs no aptaujātajiem vecākiem *nepiekrīt* un viens vecāks *pilnībā nepiekrīt* ka, viņu bērni ikdienā pārsvarā ir pozitīvi noskaņoti, kas arī ir šim vecumam raksturīgi, jo bērniem šajā vecumā vēl nav līdz galam izveidojusies pašregulācija, līdz ar to, dažādās situācijās bērns var ātri mainīt savu izturēšanos / omu, nerasniedzot savu mērķi var izrādīt savu protestu, piemēram, raudāt, kliegt. Kā arī bērna negatīvais garastāvoklis, iespējams, varētu liecināt par to, ka bērns ir vai nu ļoti emocionāls, vai arī netiek apmierinātas kādas bērnam svarīgas vajadzības.

3.att.Respondentu sniegtās atbildes uz anketas 1. jautājumu: „ Vai bērns pārsvarā ir pozitīvā noskaņojumā / garastāvoklī? ”

Kā nākamais aptaujas jautājums bija: „Vai Jūsu bērnam ir pieredze palikt bez Jums (vecākiem) kādas citas personas uzraudzībā?“, kas šajā aptaujā ir viens no svarīgākajiem jautājumiem, jo atklāj kāda ir bijusi bērna iepriekšējā pieredze, vai viņš ir saskaries ar to, ka ir kāds laika posms, kuru viņam jāpavada bez vecāku klātbūtnes, vai arī šādas pieredzes nemaz nav. Šķiršanās no mammas un adaptācijas process, uzsākot pirmsskolas izglītības gaitas, rada trauksmi jebkuram bērnam, jo bērns ir nonācis jaunā vidē pie svešiem, sev nezināmiem cilvēkiem, turklāt, viņam no vecāka jāvadās pie grupiņas durvīm un jaunais, nezināmais ceļš jāturpina bez vecāku klātbūtnes. Aplūkojot 4.att.,ir redzams, ka pieci no aptaujātajiem

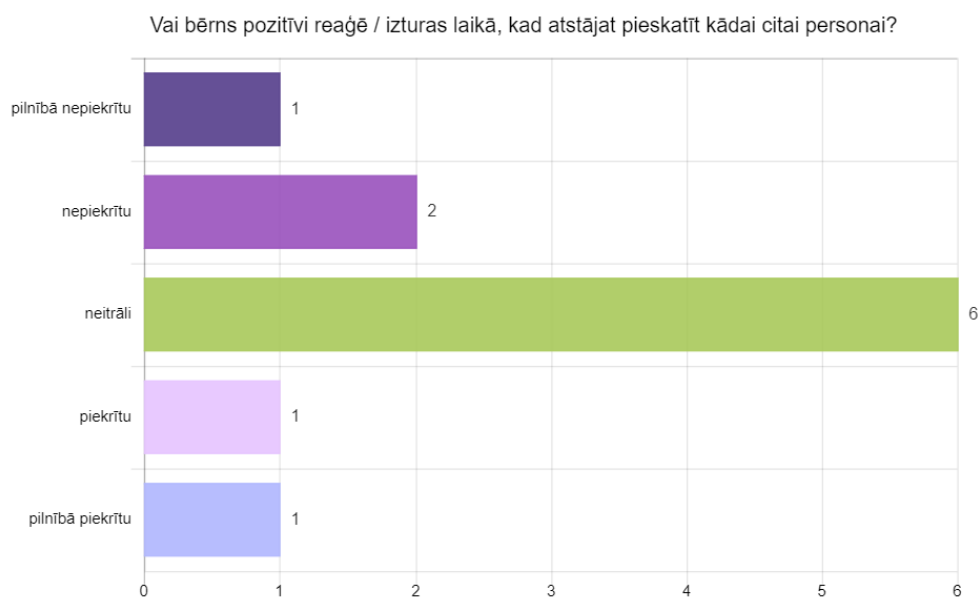
vecākiem, atzīmē, ka viņi *piekrīt* šim apgalvojumam, bet viens no aptaujātajiem vecākiem atzīme, ka *pilnībā piekrīt* šim apgalvojumam, līdz ar to var secināt, ka sešiem no grupas bērniem ir bijusi pieredze palikt citu personu uzraudzībā bez vecāku klātbūtnes, taču četri no respondentiem atzīmē, ka *nepiekrīt* apgalvojumam, ka viņu bērniem ir bijusi pieredze palikt citu personu uzraudzībā un tikai viens no aptaujātajiem vecākiem atzīmē, ka *pilnībā nepiekrīt* šim apgalvojumam. Pēc iegūtajiem datiem var secināt ka seši no grupas bērniem palikuši citu personu uzraudzībā, pieciem no grupas bērniem šādas pieredzes nav, un tas apliecina arī to, ka šie bērni vēl nav piedzīvojuši šķiršanos no vecāka. Pēc darba autores domām, šāda situācija varētu būt kā faktors tam, ka bērnam adaptācijas process izvērsas kā „smaga adaptācija”, kas varētu arī būt viens no šķēršļiem, lai pēc iespējas vieglāk aprastu ar jaunajām, lielajām pārmaiņām, kura rezultātā paildzinās gan adaptācijas periods, gan sociālās adaptācijas periods.

4.att.Respondentu sniegtās atbildes uz anketas 2. jautājumu: „ Vai bērnam ir pieredze palikt bez Jums (vecākiem) kādas citas personas uzraudzībā?”

Kā trešais aptaujā aktuālais jautājums bija „ *Vai bērns pozitīvi reaģē / izturas laikā, kad atstājat pieskatīt kādai citai personai?*”. Kā redzams 5. attēlā, tad tikai viens no aptaujātajiem vecākiem atzīmē, ka *pilnībā piekrīt* šim apgalvojumam un vēl viens no aptaujātajiem vecākiem atzīmē, ka *piekrīt* apgalvojumam, ka bērns pozitīvi reaģē / izturas laikā, kad tiek atstāts pieskatīt kādai citai personai. Šīs vecāku atbildes varētu liecināt to, vecāki kāda iemesla pēc regulāri atstāj savu atvasi pieskatīšanai un bērnam ir izveidojusies ar šo / šiem cilvēkiem pozitīvs kontakts – bērns pie viņiem ir pieradis vai arī šie bērni spēj ātri adaptēties un pieņemt jaunus sev nezināmus pieaugušos. Lielākā daļa respondentu uz jautājumu „ *Vai bērns pozitīvi reaģē / izturas laikā, kad atstājat pieskatīt kādai citai personai?*” atzīmē atbildi *neitrāli*, kas varētu

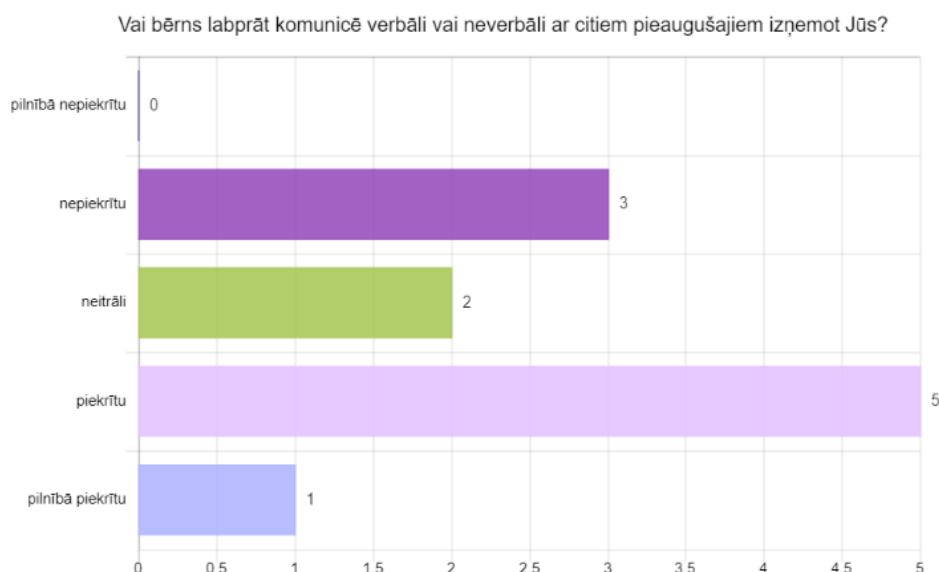
liecināt par to, ka bērns labprāt paliek citu cilvēku uzraudzībā, bet noteicošais ir tās dienas bērna oma, līdz ar to emocionālais stāvoklis.

5.att.Respondentu sniegtās atbildes uz anketas 3. jautājumu: „ Vai bērns pozitīvi reaģē / izturas laikā, kad atstājat pieskatīt kādai citai personai?”

Divi no aptaujātajiem vecākiem atklāj, ka *nepiekrīt* šim apgalvojumam, bet viens no aptaujātajiem vecākiem atzīmē, ka *pilnībā nepiekrīt* šim apgalvojumam. Šie iegūtie dati varētu liecināt par to, ka bērns citu personu uzraudzībā ir emocionāls ar tendenci nenomierināms. Autoresprāt, šie bērniem varētu būt arī problēmas ar adaptāciju pirmsskolā, līdz ar to būtu nepieciešams ar šiem vecākiem pārrunāt kā iespējami mierīgāk veicināt adaptācijas procesu, lai neciestu bērnu gan emocionālā, gan fiziskā veselība.

Šajā vecumā bērna valodas prasmes vēl tikai attīstās, kādam tās ir labāk attīstītas, bet kāds vēl ar vien uz jautājumu atbilda norādot ar darbību. Lai varētu labāk izprast bērna vajadzības, ir jāveido komunikācija. Uz jautājumu „ Vai bērns labprāt komunicē verbāli vai neverbāli ar citiem pieaugušajiem izņemot Jūs?” viens no aptaujātajiem vecākiem atzīmē, ka *pilnībā piekrīt* un pieci no aptaujātajiem vecākiem atzīmē, ka *piekrīt* šim apgalvojumam, kas norāda uz to, ka šie bērni prot verbāli vai neverbāli komunicēt nevienu ar vecākiem, bet arī ar citiem pieaugušajiem. Aptaujas dati liecina, ka divi vecāki atzīmē atbildi *neitrāli*, kas varētu liecināt par to, ka bērni ar citiem pieaugušajiem komunicē pēc sava noskaņojuma vai arī pēc pieaugušā atpazīstamības.

6.att.Respondentu sniegtās atbildes uz anketas 4. jautājumu: „Vai bērns labprāt comunicē verbāli vai neverbāli ar citiem pieaugušajiem izņemot Jūs?”

Uz jautājumu „Vai bērns labprāt comunicē verbāli vai neverbāli ar citiem pieaugušajiem izņemot Jūs?” trīs vecāki snieguši atbildi, ka *nepiekrīt* šim apgalvojumam, kas pirmkārt varētu liecināt par to, ka bērna valodas prasmes ir zemu attīstītas, kas nebūtu nekas neparasts šajā vecumā, vēl jo vairāk ņemot vērā faktu, ka meitenēm valoda attīstās ātrāk nekā zēniem (Vance, 2022). Otrkārt, iespējams bērnam sagādā grūtības komunicēt ar citiem pieaugušajiem, izmantojot verbālo vai neverbālo saziņu, kas, autoresprāt, nav nekas neparasts, jo bērnam ir nepieciešams laiks, lai uzsāku komunikāciju, kā arī ietekmējošs faktors ir arī bērna individuālais temperaments / raksturs. Kopumā aplūkojot aptaujas rezultātu, var secināt, ka lielākā daļa grupas bērnu ir diezgan komunikabli un spēj komunicēt vairo verbāli, vai neverbāli. Par to liecina vecāku sniegtās atbildes, kā redzams attēlā, tad viens no respondentiem atzīmē, ka *pilnībā piekrīt* apgalvojumam, bet pieci no respondentiem atzīmē, ka *piekrīt* apgalvojumam, kas ir salīdzinoši augsts rādītājs uz kopējās diagrammas fona. Kā redzams diagrammā, divi no aptaujātajiem vecākiem atzīmējuši atbildi – neitrāli, kas varētu norādīt uz to, ka viņu bērni komunicē, bet izvēlas kuram atbildēt un kuram nē, jo iespējams pēc dabas ir kautrīgi, vai arī ir nepieciešams laiks, lai iejustos un uzsāktu komunikāciju.

Uz piekto anketā uzdoto jautājumu „Vai bērns pirms pirmsskolas izglītības iestādes apmeklēšanas ir apmeklējis kādu savam vecumam atbilstošu interešu izglītības pulciņu / nodarbības, piemēram, „Rotaļistaba”?” vecāki vienbalsīgi ir snieguši atbildi *pilnībā nepiekrītu*, kas norāda uz to, ka bērni nekad nav bijuši kopā ar sev svešiem / citiem sava vecuma bērniem, līdz ar to pirmsskolas izglītības iestāde, iespējams, būs pirmā vieta, kur bērni tiks pie šādas

pieredzes. Lai gan šāda radusies situācija nebūtu nekas neparasts Covid-19 pandēmijas laikā, taču šāds fakts palielina iespējamību, ka bērniem būs grūtāk adaptēties un rast “kopīgu valodu” ar citiem grupiņas biedriem.

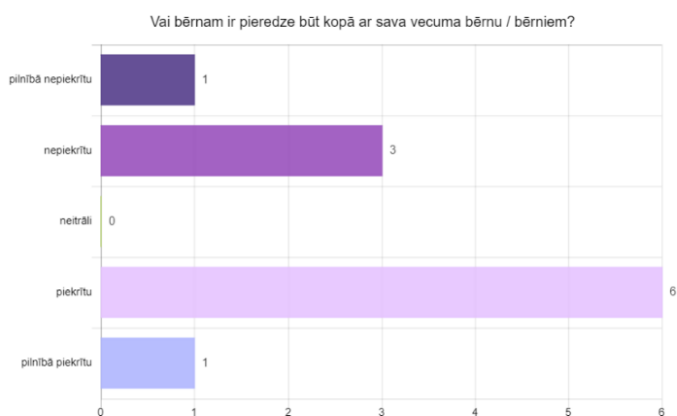

7.att.Respondentu sniegtās atbildes uz anketas 5. jautājumu: „Vai bērns pirms pirmsskolas izglītības iestādes apmeklēšanas ir apmeklējis kādu savam vecumam atbilstošu interešu izglītības pulciņu / nodarbības, piemēram, „Rotaļistaba”?”

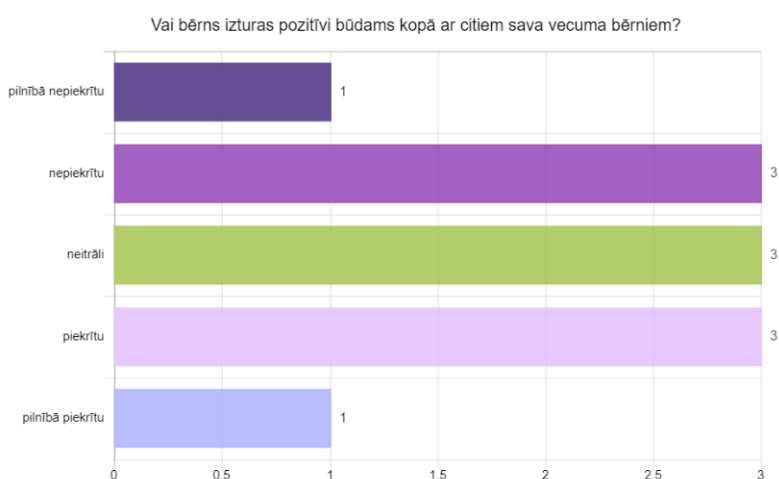
Sestais aptaujā izvirzītais jautājums precizē piekto aptaujas jautājumu „Vai bērnam ir pieredze būt kopā ar sava vecuma bērnu / bērniem?”, kurā ir skaidri redzams, ka viens no aptaujātajiem vecākiem *pilnībā piekrīt* apgalvojumam un seši no aptaujātajiem vecākiem *piekrīt* apgalvojumam par bērna pieredzi būt kopā ar sava vecuma bērniem. Šie dati dod apstiprinājumu, ka tomēr pirmsskolas izglītības iestāde viņiem nebūs pirmā iestāde, kur viņi būs sastapuši sava vecuma bērnus. Pēc autores domām šis ir pozitīvs apliecinājums, ka arī vecākiem jau ir gūts priekšstats par bērna uzvedību saskarsmē ar sava vecuma bērniem, savukārt tie vecākie, kuri anketā atzīmēja *nepiekrītu* vai *pilnībā nepiekrītu* šādas pieredzes nemaz nav, līdz ar to viņi nezina, kāda ir viņu bērnu reakcija nonākot kontaktā ar sava vecuma bērniem.

Septītais jautājums atklāj bērna uzvedību kontaktā ar saviem vienaudžiem. Kā redzams diagrammā, tad viens no vienpadsmit vecākiem atzīmē, ka *pilnībā piekrīt* šim apgalvojumam un trīs vecāki atzīmē, ka *piekrīt* šim apgalvojumam, šīs atbildes varētu liecināt, ka bērni labi pieņem un sadzīvo ar sava vecuma bērniem, nav agresīvu izpausmju. Trīs no respondentiem atzīmē neitrāli, kas varētu liecināt, ka bērns bērna uzvedība ir mainīga, kas arī ir šī vecuma normāla iezīme, jo bērns vēl tikai mācas sadzīvot un komunicēties ar saviem vienaudžiem. Diagrammā atspoguļotā informācija skaidri parāda, ka trīs no vecākiem *nepiekrīt* un viens no

vecākiem *pilnībā nepiekrīt* šim apgalvojumam, kas vērs autores uzmanību un domas, ka šie bērni ir tikai “ceļā ” uz attiecību veidošanu un līdzas pastāvēšanu, kas arī ir normāli šim vecumam. Kā atklāj D. Eļkoņins “ Bērnu saskarsme ar vienaudžiem neveidojas tik raiti, ātri un aktīvi kā ar pieaugušo, jo šajā vecumā bērni ir egocentriski - orientēti tikai paši uz sevi, kā arī nespēj izprast ko otrs vēlas un būt empātiski, tāpēc, jūtot, ka tiek apdraudētas bērna intereses, var izrādīt agresivitāti ” (Эльконин, 2004). Autoresprāt, uzmanību jāvērs un stingri jāseko agresivitātes attīstībai / bērna uzvedībai nonākot pirmsskolas izglītības iestādē, iespējams, kāds no šie bērniem varētu būt tik agresīvs, ka nepieciešama apbalsta personāla iesaiste vai pat ārsta iesaiste, kas pēc autores pieredzes nav nekas neikdienišķs. Diemžēl, bet gandrīz katrā grupā ir kāds bērns ar uzvedības problēmām, kam nereta apakšā slēpjas kāda problēma, kuru var risināt ar ārsta iesaisti.

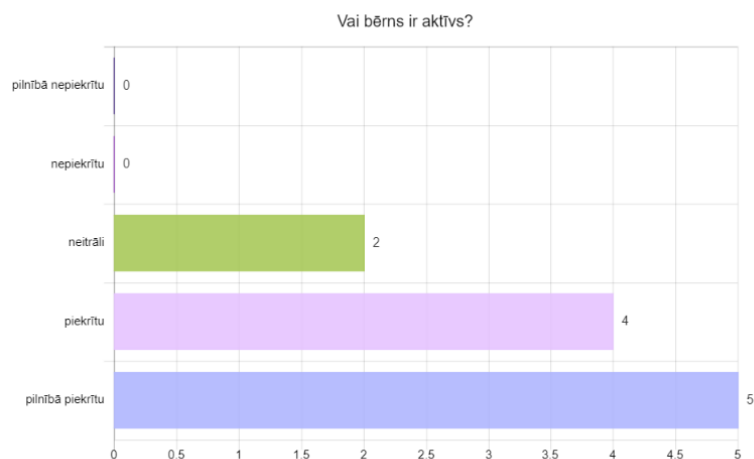

8.att.Respondentu sniegtās atbildes uz anketas 6. jautājumu: „Vai bērnam ir pieredze būt kopā ar sava vecuma bērnu / bērniem?”

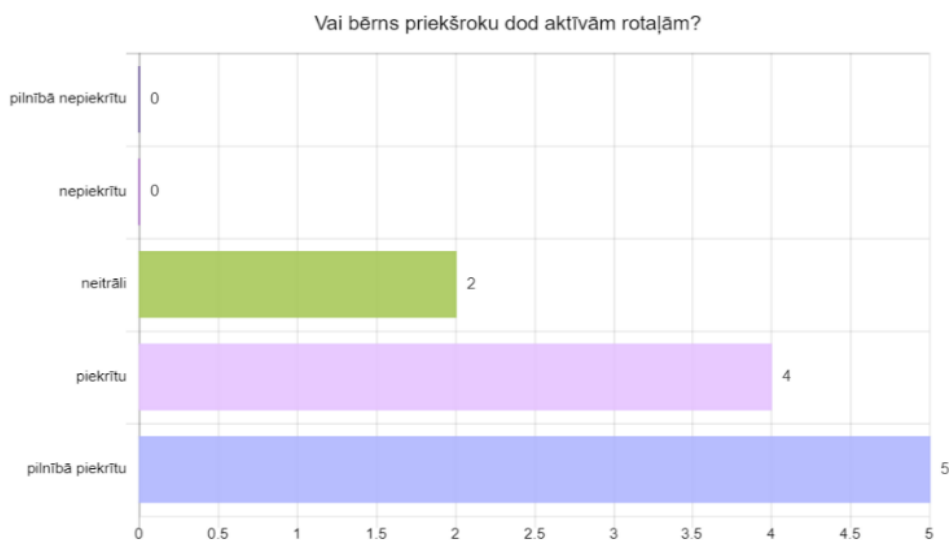

9.att.Respondentu sniegtās atbildes uz anketas 7. jautājumu: „ Vai bērns izturas pozitīvi būdams kopā ar citiem sava vecuma bērniem?”

Astotā jautājuma diagramma atklāj to, ka bērni pārsvarā ir aktīvi, kas arī ir attiecīgi šī vecuma bērnu attīstības posmam. Vecāki, kuri anketā atzīmēja atbilžu variantu neitrāli, iespējams vairāk sliecas domāt, ka viņu bērni ir mierīgi / mazkustīgi, kas raksturīgs ir flegmatiskā temperamenta tipa pārstāvjiem.

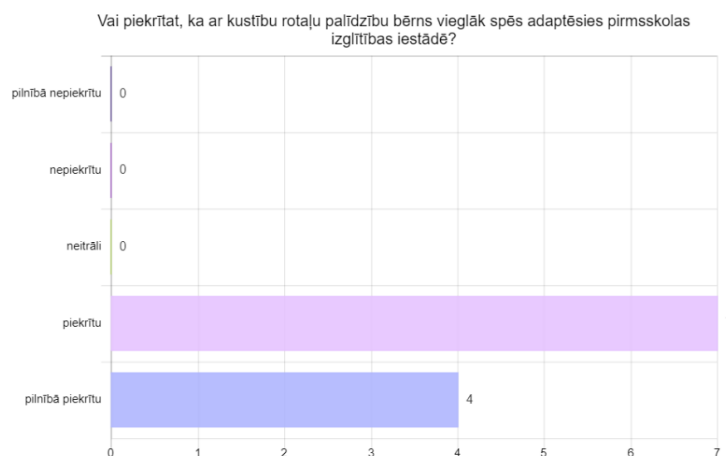
10.att.Respondentu sniegtās atbildes uz anketas 8. jautājumu: „ Vai bērns ir aktīvs?

11.att.Respondentu sniegtās atbildes uz anketas 9. jautājumu: „ Vai bērns priekšroku dod aktīvām rotaļām?”

Salīdzinot astotā jautājuma atbildes ar devītā jautājuma atbildēm var secināt, ka tās ir identiskas. Diagramma skaidri atspoguļo, ka pieci no aptaujātajiem vecākiem atzīmē, ka viņu bērni ir aktīvi un, ka *pilnībā piekrīt* apgalvojumam „ *Vai bērns priekšroku dod aktīvām rotaļām?*”, savukārt, četri no aptaujātajiem vecākiem atzīmē, ka *piekrīt* šim apgalvojumam, līdz ar to var secināt, ka grupā pārsvarā ir aktīvi bērni, kas ir atbilstoši šim vecumam. Divi

vecāki ir atzīmējuši *neitrāli*, kas iespējams varētu liecināt par to, ka bērni aktīvi darbojas tikai pēc pieaugušā iniciatīvas. Kā uzver T. Mauro fizikā attīstība ir neatņemama sastāvdaļa bērna attīstībā (Mauro, 2022). Pēc autores domām kustību rotaļas ir labs līdzeklis, lai veicinātu ne vien sociālo adaptāciju, bet attīstītu bērna fizisko ķermeni atlasot kustību rotaļas, kurās tiek izpildītas pamatkustības - soļošanu, skriešanu, lēcienus, mešanu, tveršanu, rāpošanu, rāpšanos.

12.att.Respondentu sniegtās atbildes uz anketas 10. jautājumu: „ Vai piekrītat, ka ar kustību rotaļu palīdzību bērns vieglāk spēs adaptēties pirmsskolas izglītības iestādē?”

Ka atspoguļo pēdējā diagramma, tad var izsecināt, ka bērnu vecāki ir vienprātīgi atbildējuši un uzskata, ka viņu bērni ar kustību rotaļas palīdzību spēs vieglāk adaptēties pirmsskolas izglītības iestādē. Vienādās domās ar vecākiem un darba autori ir arī autori S. Dzalbe un L. Blahey, kuri arī ir uzsvēruši un ir pārliecināti, ka kustību rotaļas sekmē jaunākā pirmsskolas vecuma bērnu adaptāciju, jo panāk emocionāli rāmu, labvēlīgu vidi, veicina pozitīvu emociju rašanos un vairo prieku, palīdzot mazināt satraukumu un aizkaitinājumu. Aktivitāte piesaista mazuļa uzmanību un viņš piemirst par vecāku prombūtni tā saīsinot gaidīšanas laiku (Dzalbe, 2017), (Blahey, 2021).

Bērnu raksturojumu veicu, izmantojot novērošanas metodi.

Novērošana kā metode pieder pie zinātnisko datu apkopošanas un empīriskās zinātniskās izpētes metodēm, kura ir viena no senākajām un plaši pielietotākajām metodēm izglītības pētījumos. Sistemātiskas un mērķtiecīgas novērošanas rezultātā tiek iegūti objektīvi dati, kuri tiek izmanto pētnieciskā jautājuma izzināšanai (Geske, Grīnfelds, 2006).

Diāna (1,7 g.v.) adaptācijas sākumā bija mazliet emocionālā, pati spēj nomierināties, ļoti ātri adaptējās grupā. Meitenes garastāvoklis parasti ir ļoti pozitīvs, vienmēr priecīga, smaidīga, ar visu apmierināta meitene. Runas prasme ir zemu attīstīta, bet ļoti labi saprot skolotāja dotās instrukcijas. Labprāt rotaļājas vienatnē, bet aktīvi izrāda interesi par pedagoga

piedāvātām aktivitātēm. Apetīte ir mainīga, labprāt ēd tikai to kas garšo, miegs stingrs un noturīgs.

Kevins (1,9g.v) ir viens no grupas bērniem, kuram grūtības sagādā adaptēties jaunajā vidē. Zēns ir ļoti jūtīgs ar augstu emocionālo uzbudinātību, pārsvarā ir ar negatīvu noskaņojumu, patstāvīgi noraizējies. Aktivitātes līmenis ir zems. Bērns parasti pieradis būt kopā tikai ar mammu, līdz ar to šķiršanās no vecākiem viņam sagādā lielas grūtības. Bērns bieži raud, ir atturīgs, noslēgts un nevēlas iesaistīties aktivitātēs. Izvairās no kontakta ar pedagogu, neļaujas mierināšanas. Adaptācijas sākumā, pēc histēriskas raudāšanas mēdz uz brīdi iemigt dienas aktīvajā laikā. Zēna ēstgriba ir slikta, trūkst izpratnes kā bez gadžeta klātbūtnes ieturēt maltīti, jo mamma mājās bērnu baro ar karoti, rādot telefonā vai planšetē animācijas filmas, līdz ar to bērns neņem rokā galda piederumus. Bērna miegs ir trauksmais. Intraverts.

Endijs (1,8g.v) arī ir viens no jaunākajiem bērniem grupā, lai gan zēns nāk no daudz bērnu ģimenes, arī viņam grūtības sagādā iejusties grupiņā, bērns ir emocionāls ar zemām pielāgošanās spējām. Ļoti emocionāli reaģē no šķiršanās ar mammu. Pārsvarā zēns atrodas trauksmainā kustībā. Dienas laikā, pārsvarā, ilgstoši īd, atkārtoti un neatlaidīgi dodoties uz garderobi, pie ieejas durvīm. Pārsvara ir nomākts, nobažījies. Endijs, pārsvarā, negribīgi iesaistās skolotāja organizētajās aktivitātēs, kā arī zēnam bieži ar grupas bērniem gadās izraisīt konfliktsituācijas. Zēnam rotaļas laikā ir zema uzmanības noturība. Zēnam ir zemu attīstīta runas prasme, visu saprot, bet komunicē tikai neverbāli, vienīgais vārds ko saka ir mamma.

Stefānija (1,9g.v) adaptācijas sākumā nebija izteikti emocionāla, bet nagu knibināšana un matu virpināšana norāda uz to, ka meitene jūtas uztraukta un nedroša jaunajā vidē. Kopumā bērns ātri pieņem pārmaiņas un iejūtas jaunā vidē. Meitene pati nespēj atrast sev nodarbi, pārsvarā gaida, ka kādu no nodarbēm piedāvās pedagogs. Tāpat kā Endijs arī Stefānija nāk no daudz bērnu ģimenes un arī viņa ir vāji attīstīta valodas prasme. Meitenei ir slikta apetīte.

Railija (1,8g.v) adaptācijas sākumā no mammas, pārsvarā, atvadās ar histērisku raudāšanu. Ir izteikti emocionāla, nedaudz nepacietīga. Adaptācijas sākums bija izteikti grūts, bet meitene labi spēj pielāgoties jaunajai videi un pārmaiņām. Bet ir redzams, ka brīžiem par kaut ko satraucas, satraukumu pauž knibinot nagus. Garastāvoklis ir mainīgs, bet pārsvarā dominējošās emocijas ir pozitīvas. Rotaļas individuāli, bet nereti izceļas konflikti, jo atņem citiem bērniem rotaļlietas / iejaucas citu bērnu rotaļā. Bērns pārsvarā sazinās neverbāli, zemi attīstītas valodas prasmes. Meitenei ir paaugstināta aktivitāte. Apetīte laba, bet jāpilnveido prasmi mierīgi nosēdēt pie galda un ieturēt maltīti, netraucējot pārējos grupiņas biedrus. Meitene nedaudz haotiska.

Arturs (2.1g.v) atvadās no mammas mierīgi, bet ienākot grupā, pārsvarā sēž viens grupas dīvēna tālākajā stūrī. Garastāvoklis mēdz būt mainīgs, bet pārsvarā melnholisks. Ir bēdīgs, ik pa laikam ieraudas - pats nomierinās. Neļauj skolotājam sevi mierināt, izvairās no kontakta ar citiem bērniem. Neiesaistās kopīgās aktivitātēs ar pārējiem grupas bērniem. Zēns ir ļoti lēnīgs, palēnināts reakcijas temps. Apetīte ir pazemināta. Lai gan mamma apliecina, ka zēnam ir labas valodas prasmes, zēns nekomunicē ne ar pieaugušajiem, ne bērniem. Intraverts.

Zane (2,6g.v) grūtības sagādā atvadīties no mammas, parasti tas notiek ar raudāšanu. Regulāri prasa pēc mammas. Ļauj pedagogam sevi mierināt – meklē kontaktu ar pieaugušo. Pārsvarā rotaļājas pedagoga, nevis bērnu tuvumā. Meitene ir ļoti apzinīga, nosvērta, izpalīdzīga. Apetīte ir laba, nereti apēd tikai to, kas garšo. Labas galda kultūras prasmes, kā arī labi attīstīta valodas prasme.

Beāte (1,11g.v) atvadās no mammas ar lielu raudāšanu, pēc mammas aiziešanas ilgi raud. Ļauj pedagogam sevi mierināt. Impulsīva, nepacietīga, asi reaģē uz aizrādījumiem, raksturīgs izteikts aizkaitinājums. Pēc dabas ir ļoti strauja un nesavaldīga. Pārsvarā rotaļājas individuāli, ļoti bieži atņem mantas citiem grupas biedriem un negrib atdot. Skaļi raudot protestē, ka manta jāatdod atpakaļ un jāpagaida, kad varēs iegūt kāroto. Īslaicīgi piedalās kopīgās grupas aktivitātēs. Labi attīstīta valodas prasme. Apetīte ļoti laba, jāturpina pilnveidot prasmi nosēdēt pie galda un veikt vienu darbību, kurai ar pauzi seko nākamā.

Dāvis (2,1g.v) no mammas atvadās ar histērisku raudāšanu; pēc mammas aiziešanas vēl brīdī raud, bet pēc tam pats spēj nomierināties. Neļauj pedagogam sevi mierināt. Ir zinātkārs. Grūti atrast sev nodarbi, pārsvarā atrodas kustībā, skrienot pa grupas telpu, kā rezultātā nereti gūst traumas pats vai arī traumē citus grupas biedrus. Nereti atņem citiem bērniem mantas, izraisa konfliktus, sakož citus grupas biedrus. Labi attīstīta valodas prasme. Jāpilnveido prasme sēdēt un ieturēt maltīti pie gada. Apetīte pietiekoši laba, ēd to kas garšo.

Mateo (2,1g.v.) adaptācijas sākumā ir emocionāls - raud, bet spēj sevi nomierināt. Interesē mantas, aktīvi seko iestādes personālam, kuri iziet no telpas. Bērns ir ļoti liela auguma, apetīte ir bez sāta sajūtas. Zēns bieži atņem grupas biedriem rotaļlietas un izraisa konfliktsituācijas. Mateo ir agresīva uzvedība pret citiem grupas biedriem, zēns ļoti bieži ar visu spēku apķeras ap kaklu kādam no grupas biedriem un nelaiž vaļa, dažreiz arī grupas biedru grūž zemē un turpina turēt aiz kakla, uz pedagoga aizrādījuma reaģē agresīvi – sitot pedagogam. Zēna miegs ir stingrs un noturīgs.

Ance (2,5g.v) ar grūtībām atvadās no mammas, bet grupā ienāk bez raudāšanas. Emocijas nepauž ārēji, bet gan pārdzīvo iekšēji. Klusa, pacietīga un līdzjūtīga meitene. Bieži ir norūpējusies par to, ka jāpaliek pirmskolas izglītības iestādē. Rotaļlietas apskata tikai no

attāluma, kā arī vēro grupiņu biedru rotaļas tikai no attāluma, neveido kontaktu ar grupiņas biedriem, bet labprāt uzturas pedagoga tuvumā, ja nepieciešams - ļauj sevi mierināt. Ance nedaudz baidās no grupiņas biedriem, jo nav radusi būt kopā ar citiem bērniem, mājās laiku pavada tikai kopā ar mammu. Labi attīstīta valodas prasme. Apetīte apmierinoša.

3.3 Izmēģinājuma darbība bērnu sociālās adaptācijas veicināšanai, izmantojot kustību rotaļu

Darba autore veica datu analīzi sākotnēji izvirzītajiem sociālās adaptācijas kritērijiem, pēc kuras izvērtējot un salīdzinot iegūtos datus, nonāca pie slēdziena, ka pieci no sešiem sociālās adaptācijas izvirzītajiem kritērijiem ir zemāk attīstīti, nekā viens sociālās adaptācijas kritēriji. Šie kritēriji ir: bērnu *sadarbība ar bērniem, iesaistīšanās rotaļnodarbībā, sadarbība ar pieaugušo, pozitīvs emocionālais stāvoklis un atbild uz jautājumu ar vārdiem*. Pēc iegūtajiem datiem neviens no novērotajiem bērniem, ņemot vērā sociālās adaptācijas kritērijus nav sasniedzis augstāko rezultātu – augsts sociālais līmenis, līdz ar to darba autore pēc iespējamības ņem vērā visus sociālās adaptācijas kritērijus, veicinot un pilnveidojot tos, bet lielāku ievērību veltot kritērijiem, kuri ir viss zemāk attīstīti. Lai sekmētu un pilnveidotu izvirzīto sociālo kritēriju attīstību, darba autore dažādos dienas ritas momentos iekļāva kustību rotaļas, kuras tika atkārtoti organizētas visā pētījuma jautājuma izzināšanas laikā. Kustību rotaļu laikā darba autore bija rotaļu vadītāja.

Pēc darba autores domām, kustību rotaļas ir viens no vispiemērotākajiem rotaļu veidiem, kā iesaistīt bērnus aktivitātēs, tajā pašā laikā sekmējot gan adaptāciju, gan sociālo adaptāciju. Kustību rotaļas ieņem nozīmīgu lomu jaunākajā pirmsskolas vecuma bērna attīstībā, jo tās laikā tiek nodarbināti visi vispusīgu attīstību sekmējoši mehānismi. Rotaļas laikā tiek stimulēta bērna emocionālā, sociālā, fiziskā un garīgā attīstība. Organizējot rotaļas svarīgi ņemt vērā vairākus faktorus, kuri varētu negatīvi ietekmēt kustību rotaļu norisi, tie būtu: kustību rotaļu organizēšana laikā, kad bērni ir noguruši, tāpēc rotaļas vajadzētu rīkot vai nu rīta cēlienā, vai arī izvērtējot bērnu nogumu pakāpi dienas ritas laikā; kā arī svarīgi jaunākajam pirmsskolas vecumam izvēlēties ne pārāk garu rotaļu, jo kā zināms, bērniem šajā vecumā uzmanības noturība ir zema. Autoresprāt, ja šie nosacījumi tiek izpildīti, tad kustību rotaļa sekmē pozitīvu iedarbību uz bērna emocionālo stāvokli, kuras laikā tiek mazinātas ilgas pēc vecāku klātbūtnes, līdz ar to bērns sāk atbrīvoties un stresa līmenis mazināties, kā rezultātā bērns sāk labāk iejusties

un iekļauties jaunajā vidē. Neapšaubāmi ir tas, ka kustību rotaļas laikā tiek veicināta gan bērnu savstarpējā sadarbība, gan sadarbība ar pieaugušo. Kā izriet no analizētās pedagoģiskās un psiholoģiskās literatūrās arī ar kustību rotaļās palīdzību bērnam veidojas gan verbālās, gan neverbālās prasmes. Lai spētu noskaidrot un atbildēt uz studiju darba izvirzīto jautājumu: „*Kā kustību rotaļas sekmē 1,5 – 3 gadus vecu bērnu sociālo adaptāciju pirmsskolas izglītības iestādē?*”, darba autore atlasīja rotaļas kustību rotaļu kopai, ar kuru veikt izmēģinājuma darbību. Ar rotaļu kopas saturu var iepazīties 3.tabulā.

Kustību kopā ir iekļautas 8 kustību rotaļas ar mērķi veicināt sociālo adaptāciju pirmsskolas izglītības iestādē. Tā uzdevums ir veicināt bērna sadarbību ar pedagogu un citiem grupas bērniem. Veicināt verbālās un neverbālās valodas attīstību un uzlabot emocionālo stāvokli un bērnu iesaisti rotaļnodarbībā. Ar kustību rotaļu kopu iecerēts strādāt dažādos dienas ritas momentos, piemeklējot attiecīgu rotaļu un vietu.

3.tabula. Kustību rotaļu kopa

<i>Kustību rotaļu nosaukums</i>	<i>Kustību rotaļu sasniedzamais rezultāts</i>	<i>Atgriezeniskā saite</i>	<i>Pielikumi</i>
„Labu rītu!”	<p><i>Sadarbojas ar grupas biedriem un pedagogu;</i></p> <p><i>Lieto verbālu komunikāciju ar grupas biedriem un pedagogu;</i></p> <p><i>Iesaistās rotaļnodarbībā.</i></p>	<p>Ar bērniem tiek izspēlēta kustību rotaļa “<i>Bumbiņ, ripinies!</i>” (Eglīte, 2012). Pedagogs dzied dziesmiņu; Ripo, ripo bumbiņa – 3reizes. Pēc trešās reizes ripina kādam no bērniem un lūdz nosaukt bērnam savu vārdu – <i>satverot bumbu bērns nosauc savu vārdu.</i></p> <p>Sasveicinās ar pedagogu ierodoties pirmsskolas izglītības iestādē. Lai pedagogs varētu atzīmēt bērna ierašanos Eliis sistēmā, nosauc savu vārdu.</p> <p>Pēc pedagoga lūguma / ierosinājuma atsaucas un ar prieku iesaistās pedagoga organizētā aktivitātē kopā ar pārējiem grupas biedriem (jebkurā dienas ritas daļā).</p>	4.pielikums

<p>„Diena un nakts”</p>	<p><i>Sadarbojas</i> ar pedagoģu un grupas biedriem; <i>Izrāda</i> pozitīvu emocionālo stāvokli; <i>Iesaistās</i> rotaļnodarbībā.</p>	<p>Ar bērniem tiek izspēlēta kustību rotaļa “ Sastingstam! ” Skanot mūzikai <i>bērni kustas, dejo</i>. Kad mūzika apklust un pedagogs pasaka “ Sastingstam!” – <i>bērni stāv nekustīgi</i>. Ikdienas momentos, dodoties pastaigā, atrodoties netālu no gājēju pārejas, reaģē uz pedagoga lūguma apstāties;</p>	<p>5.pielikums</p>
<p>„Jautrais karuselis”</p>	<p><i>Sadarbojas</i> ar grupiņas biedriem un pedagoģu; <i>Iesaistās</i> rotaļnodarbībā.</p>	<p>Ar bērniem tiek izspēlēta kustību rotaļa “ Kaķītis ar zaķīti satikās” (Irbe., Timmermane, 2012). Bērni nosēžas aplītī. Diviem blakus sēdošajiem bērniem iedod rotaļlietas (kaķi un zaķi). <i>Bērni rotaļlietas padod grupiņas biedram, līdz abas rotaļlietas atkal satiekas</i>. Atrodoties interešu jomas centros, pēc pedagoga lūguma samainās ar didaktiskajiem mācību materiāliem.</p>	<p>6.pielikums</p>
<p>„ Dari tā”</p>	<p><i>Sadarbojas</i> ar pedagoģu un grupas biedriem; <i>Izrāda</i> pozitīvu emocionālo stāvokli; <i>Lieto</i> verbālo un / vai neverbālo komunikāciju ar pedagoģu un grupas biedriem.</p>	<p>Ar bērniem tiek izspēlēta kustību rotaļa “ Gribam zināt”, uz kustību atdarināšanas pamata, atbildot uz pedagoga uzdotajiem jautājumiem. Kustību rotaļa “ Gribam zināt” (Latviešu tautas rotaļa). Dziedot dziesmu pedagogs rāda kustības, bet <i>bērni tās atdarina</i>. Gribam zināt, gribam zināt ko šodien mīļā māmiņa dara. Pedagogs rāda putras vārīšanas kustības – <i>bērni tās atdarina</i>. Pedagogs jautā: “Ko šodien mīļā māmiņa dara?” Bērni, kuri prot runāt, <i>atbild, ka putru vāra</i>. (rotaļu iziet demonstrējot un atdarinot ar kustībām visu ģimenes locekļus) Rotaļas laikā un ikdienas momentos atbild uz pedagoga jautājumu ar vārdiem vai darbību, kā arī ikdienas momentos ievēro un atdarina pedagoga instrukciju un demonstrējumu uzlocīt (pavilkt uz augšu) piedurknes, lai nomazgātu rokas.</p>	<p>7.pielikums</p>
	<p><i>Sadarbojas</i> ar pedagoģu un grupas biedriem; <i>Lieto</i> verbālo un / vai neverbālo</p>	<p>Ar bērniem tiek izspēlēta kustību rotaļa “ Notver mani !” (Irbe., Timmermane, 2012). Pedagogs ar virvi izveido norobežotu laukumu, bērni atrodas aiz tās. Pēc pedagoga</p>	

<p>„Man jāutrā, veiclā bumbiņa”</p>	<p>komunikācija ar pedagogu un grupas biedriem;</p> <p><i>Izrāda pozitīvu emocionālo stāvokli</i></p> <p><i>Iesaistās rotaļnodarbībā.</i></p>	<p>signāla “ Ripinām bumbu!”, <i>bērni ripina bumbu uz priekšu</i>. Pedagoģs jautā, kur palika bumba? <i>Bērni norāda bumbas atrašanās vietu un dodas pēc tās.</i></p> <p>Ikdienas momentos, rīta aplī un ienākot grupiņā nosauc savu vārdu;</p>	<p>8.pielikums</p>
<p>„ Noķer mušu!”</p>	<p><i>Sadarbojas kopīgā rotaļā ar pārējiem grupiņas biedriem;</i></p> <p><i>Iesaistās rotaļnodarbībā;</i></p> <p><i>Izrāda pozitīvu emocionālo stāvokli.</i></p>	<p>Ar bērniem tiek izspēlēta kustību rotaļa “ Dod pieci” (Irbe., Timmermane, 2012). Bērni stāv viens aiz otra, bet pedagoģs stāv rindas sākumā ar skatu pret bērniem. <i>Bērni skrienot garām pedagoģam, palecas uz augšu un aizskar pedagoģa pacelto roku.</i></p>	<p>9.pielikums</p>
<p>„Cāļi ligzdās”</p>	<p><i>Sadarbojas ar pedagogu un grupiņas biedriem;</i></p> <p><i>Lieto verbālo un / vai neverbālo komunikācija ar pedagogu.</i></p> <p><i>Izrāda pozitīvu emocionālo stāvokli</i></p>	<p>Ar bērniem tiek izspēlēta kustību rotaļa “ Putnēni un lietutiņš ” (Irbe., Timmermane, 2012). Pedagoģs ar auklu norobežo grupas malu, otrā laukuma pusē bērni lēkā, staigā, skrien, “knābā graudiņus”. Pēc pedagoģa dotā signālā “Lietutiņš! ”, bērni skrien uz norobežoto grupas laukumu. <i>Bērni sadarbojas ar pedagogu un grupas biedriem - vienlaicīgi esot vienā vietā vai pēc signāla pārvietojas uz norobežoto grupas daļu.</i> Ikdienas momentos, ar pedagoģa palīdzību bērni sadalās pa mācību jomu interešu centriem. Darbojas interešu centros, sagaida savu kāru, lai samainītos ar interešu centriem. Lieto verbālo vai neverbālo valodu, lai atbildētu uz pedagoģa uzdoto jautājumu.</p>	<p>10.pielikums</p>
<p>Kustību rotaļa „Garā čūska”</p>	<p><i>Sadarbojas ar grupiņas biedriem;</i></p> <p><i>Iesaistās rotaļnodarbībā;</i></p>	<p>Ar bērniem tiek izspēlēta kustību rotaļa “ Vilcieniņš” ” (Irbe., Timmermane, 2012). Bērni nostājas viens aiz otra – “ vilcienā”, uzliek priekšā stāvošajam grupas biedram uz gurniem. Pēc pedagoģa signāla <i>vienlaicīgi sāk kustību, pārvietojas vienlaicīgi, nēgrūstoties.</i> Pēc pedagoģa signāla – pietura, <i>bērni vienlaicīgi apstājas.</i></p>	<p>11.pielikums</p>

	<i>Izrāda pozitīvu emocionālo stāvokli.</i>	Ikdienas momentos pēc pedagoga lūguma bērni nostājas viens aiz otra. Veido kolonnu, uzliek rokas priekšā stāvošajam grupiņas biedram uz gurniem un negrūstoties dodas uz pusdienas telpu.	
--	---	---	--

Ieskatam par rotaļu aprobāciju, darba autore raksturo un analizē vienu kustību rotaļu.

Rotaļas izvērsta analīze.

Kustību rotaļa „Labu rītu!”

Sasniedzamais rezultāts: veicināt bērnu sociālo adaptāciju izglītības iestādē.

Rotaļas uzdevumi:

1. Veicināt sadarbības prasmes ar grupiņas biedriem un pedagogu.
2. Veicināt verbālu komunikāciju ar grupas biedriem un pedagogu.
3. Veicināt bērnu iesaistīšanos rotaļnodarbībā.

Atrašanās vieta: grupas telpa.

Izmantotie materiāli: rotaļlietas – mākonītis un saulīte.

Rotaļas apraksts: Bērni, sadevušies rokās, izveido un stāv aplī. Šūpojot sadotās rokas klausās pedagoga dziedājumā / dzied līdzī pedagogam. Atlaiž sadotās rokas vaļā un vēlreiz klausās pedagoga dziedājumu / dziedot līdzī, atdarina tekstu ar kustībām.

Labu rītu saka saule, (*stiepjās uz pirkstu galiem, rokas paceltas augšup*)

Labu rītu šalko vējš. (*ar paceltām rokām šūpojas no vienas puses uz otru*)

Labu rītu, Labu rītu, (*rokas ieliek sānos un pietuptas*)

Visiem vēlu arī Es, Es, Es (*rokas lēnām nolaiž zemē, pietuvinot rokas sev –norādot uz sevi*).

Pēc kustību rotaļas pedagogs atkārtoti paņem mākonīti un saulīti rokās, te pēkšņi saulīte vairs neslēpjas, bet paceļas virs mākoņa (pēc brīža mākonīti noliek uz plaukta) un saka: „Labrīt!” Bērni priecīgi ar to pašu atbild saulītei. Pedagogs ierosina, katram ar saulīti sasveicināties, kam bērni arī piekrīt. Pedagogs aicina bērnus apsēsties aplītī uz paklāja un katram bērnam sasveicināties ar saulīti, nosaucot savu vārdu, un padodot saulīt tālāk grupas biedram, līdz visi bērni ir izpildījuši rotaļu. Sākotnēji pedagogs ar savu darbību ir kā piemērs bērniem – sasveicinoties ar saulīti nosauc savu vārdu un padod to blakus sēdošajam bērnam. Kad saulīte nonāk bērna rokās - pedagogs sasveicinās ar bērnu un lūdz nosaukt savu vārdu, ja nepieciešams atgādina, ka saulīte

ir jāpadod tālāk. Bērni, kuriem ir labi attīstītas runas prasmes savu vārdu nosauc paši, bet bērni, kuriem šī prasme ir vēl jāpilnveido, saņem atbalstu no pedagoga vai grupiņas biedriem.

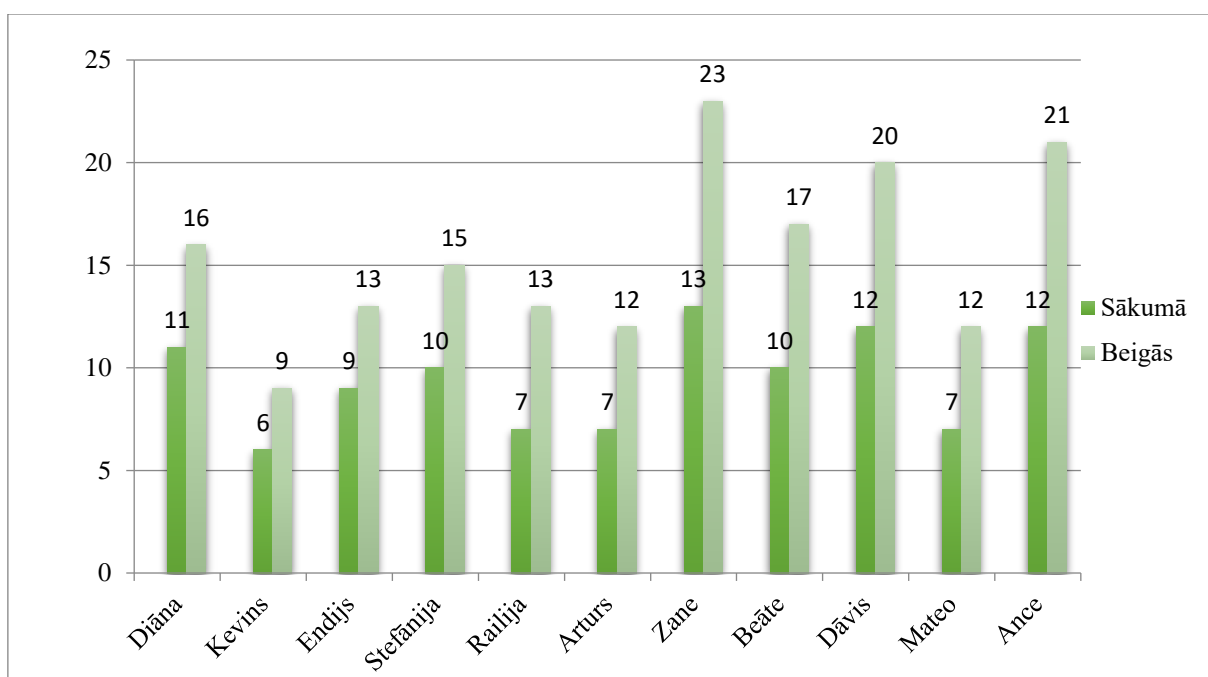
Rotaļas analīze: ar rotaļas palīdzību tiek sekmēta bērnu iesaistīšanās rotaļnodarbībā, kuras laikā bērni veic kopīgu darbību ar saviem grupas biedriem un pedagogu, kā arī tiek veicinātas sadarbības prasmes un verbālā komunikācija. Lai sasniegtu izvirzītos sasniedzamos rezultātus skolotāja aicināja bērnus sadoties rokās un nodziedāt dziesmu. Rotaļas laikā radās grūtības ar sadošanos rokās. Zēns blakus stāvošajam bērnam nevēlējās dot roku, jo ikdienas gaitās bērni nemitīgi konfliktē, jo otrs zēns bieži ir agresīvs. Šajā rotaļas epizodē pedagogs nostājās starp bērniem, lai izveidotu apli un varētu sākt rotaļu. Turpmākajā darbā būtu nepieciešams meklēt agresīvā bērna uzvedības iemeslus un pēc tam veicināt sadarbību starp grupas biedriem. Rotaļas turpinājumā pedagogs aicina bērnus atdarināt pedagoga rādītās kustības, sekmējot bērnu sadarbību ar pedagogu. Šī rotaļas daļa paredz bērnu individuālu darbu uz atdarināšanas pamata, šī darbība izdevās – bērni ar prieku iesaistījās rotaļnodarbībā un atdarināja pedagoga rādītās kustības. Rotaļas turpinājumā bija paredzēta rotaļlietas padošana “uz priekšu”, veicinot bērnu savstarpējo sadarbības prasmi. Šī rotaļas daļa līdz galam neizdevās, jo bērni sāka savstarpēji konfliktēt, jo daži no bērniem nevēlējās padot rotaļlietu uz priekšu, bet gan paturēt sev. Rotaļas gaita skaidri parādīja, ka šajā vecumā sadarbība ir vāji attīstīta, kā arī bērniem jāmacās pilnveidot prasmi pagaidīt savu kārtu, kas ir atbilstoši šim vecumam. Rotaļas beigās, kad bērns tur rokā rotaļlietu nosauc savu vārdu, tiek veicināta verbālā komunikācija – šī rotaļas daļa līdz galam neizdevās, jo vairums grupas bērniem ir zemu attīstītas valodas prasmes. Turpmākajā darbā turpināt veicināt valodas attīstību.

Darba autore veica atkārtotu bērnu novērošanu un novērtēšanu, pēc tam, kad četru nedēļu garumā dažādos dienas ritas momentos bija iekļāvusi kustību rotaļu kopu. Balstoties uz iepriekš izvēlētajiem sociālās adaptācijas kritērijiem, veica novērošanu un bērnu novērtēšanu. Ar iegūtajiem datiem var iepazīties 4. tabulā. Lai spētu novērtēt, cik lielā mērā kustību rotaļas ir ietekmējušas bērnu sociālo adaptācijas līmeni, darba autore veica iegūto datu salīdzinājumu. Ar šo datu salīdzinājumu iespējams iepazīties 14.attēlā.

4.tabula. 1,5 – 3 gadus vecu bērnu sociālās adaptācijā beigu vērtējums

<i>Bērna vārds</i>	Kritēriji						<i>Punkti</i>
	Positīvs emocionālais stāvoklis	Sadarbība ar pieaugušo	Sadarbība ar bērniem	Iesaistās rotaļnodarbībā	Atbild uz jautājumu ar vārdiem	Atbild uz jautājumu ar darbību	
Diāna	4	3	2	3	1	3	16

Kevins	2	2	1	1	1	2	9
Endijs	2	2	2	2	1	4	13
Stefānija	3	3	2	3	1	3	15
Railija	2	2	2	2	2	3	13
Arturs	3	2	2	2	1	2	12
Zane	4	4	3	4	4	4	23
Beāte	2	3	2	2	4	4	17
Dāvis	4	3	2	3	4	4	20
Mateo	3	2	1	2	1	3	12
Ance	2	4	3	4	4	4	21
Kopā:	31	30	22	28	24	36	

14.att. 1,5 – 3 gadus vecu bērnu sociālās adaptēšanās līmeņa salīdzinājums pētījuma sākumā un beigās

Aplūkojot 14.attēlu diagramma skaidri norāda uz to, ka neapšaubāmi ir cēlies bērnu sociālās adaptācijas līmenis. Ja salīdzina bērnu sākotnējo sociālās adaptācijas līmeni, kurš pētījuma sākumā lielākai daļai bērnu bija novērojams kā *zems sociālās adaptācijas līmenis*, kā arī vienam no grupas bērniem šis sociālās adaptācijas līmenis bija vērtējams kā *ļoti zems*, tad pētījuma beigās ir vērojamas būtiskas pozitīvas izmaiņas, kas liecina, ka bērniem sociālās

adaptācijas līmenis ir krietni paaugstinājies, līdz ar to darba autore var izdarīt secinājumus, ka kustību rotaļas sekmē bērnu sociālo adaptāciju pirmsskolas izglītības iestādē.

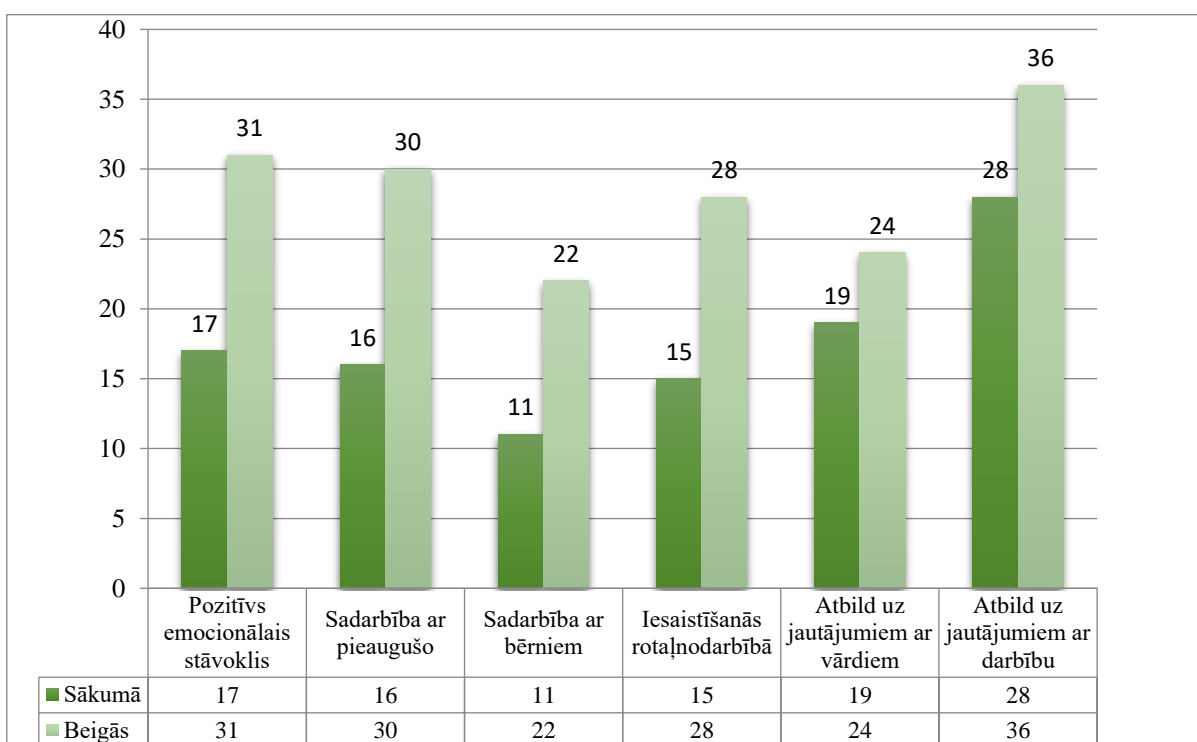
Kā redzams diagrammā, tad tikai no diviem grupas bērniem sociālās adaptācijas līmenis, pēc izmēģinājuma darbības veikšanas, ir vērtējams kā *zems sociālās adaptācijas līmenis*, bet ņemot vērā faktu, ka pētījuma sākumā šo bērnu sociālās adaptācijas līmenis bija vērtējams kā *ļoti zems sociālās adaptācijas līmenis*, tad ir vērojams individuālās attīstības progress, lēnāks, bet ir. No šiem diviem grupas bērniem grūtāk ar adaptāciju, iejušanos jaunajā vidē klājas Kevinam. Šim bērnam ir vērojama smaga adaptācija, līdz ar to tiek kavēta sociālā adaptēšanās. Mazliet labākā situācijā ar adaptācijas un sociālās adaptācijas procesu ir Arturam, jo lai viņš tiktu novērtēts ar TA – vidējs sociālais adaptācijas līmeni pietrūka viens punkts. Zēnam nebija nekādu izmaiņu verbālās valodas attīstībā, lai gan mamma saka, ka zēns spēj runāt teikumus, pirmsskolas izglītības iestādē viņš nebilst ne vārda, līdz ar to nav iespējams novērtēt verbālo valodas attīstību.

Lielākai daļai no novērotajiem bērniem, ņemot vērā sociālās adaptācijas kritērijus, ir *vidējs sociālās adaptācijas līmenis*, kurš iepriekš šiem bērniem bija vērtējams kā *zems adaptācijas līmenis*. Pēc darba autores domām, *vidējs sociālās adaptācijas līmenis* jau ir pietiekošs, lai bērni jaunajā sociālajā vidē justos salīdzinoši labi, bet ir vēl nepieciešams ilgāks laika posms, lai bērni pilnībā varētu „atvērties”.

Grupā bija trīs bērni, kuri pētījuma beigu vērtējumā, ņemot vērā sociālās adaptācijas kritērijus, ieguva visaugstāko novērtējumu – *augsts sociālās adaptācijas līmenis*. Pētījuma sākumā Zanei jau sociālais adaptācijas līmenis bija vērtējams, kā *vidējs sociālās adaptācijas līmenis*, bet Dāvim un Ancei – *zems sociālais adaptācijas līmenis*.

Līdz ar to, ka pedagoģiskās izmēģinājuma darbības laikā ir gūts apstiprinājums tam, ka ar kustību rotaļas palīdzību ir iespējams attīstīt bērnu sociālas adaptācijas līmeni, kurš jau ir izvērtēts un guvis pozitīvi apstiprinošu apliecinājumu, tad tikai loģiski ir arī tas, ka ir izmainīti izvirzītie sociālās adaptācijas kritēriju līmeņi. Lai šo faktu būtu iespējams noskaidrot un salīdzināt, darba autore gan pētījuma sākumā, gan pētījuma beigās veica datu apkopojumu, ar gūto rezultātu apkopojumu iespējams iepazīties *15.attēlā*. Kā redzams *15.attēlā*, tad visi seši sociālās adaptācijas kritēriji pētījuma beigās, pēc kustību rotaļu ieviešanu dažādos dienas ritas momentos, ir būtiski uzlabojusi šo kritēriju līmeni. Pēc diagrammas var secināt, ka ievērojamas sociālās adaptācijas kritērija līmeņa izmaiņas ir notikušas gan *pozitīvam emocionālajam stāvoklim*, gan *sadarbībai ar bērniem*, protams, vērā ņemamas izmaiņas ir notikušas arī *sadarbībai ar pieaugušo un valodas attīstībai*. Kaut gan valodas attīstības rādītāji gan pētījuma sākumā, gan pētījuma beigās ir pazemināti, ir novērojama neliela šī kritērija paaugstināšana.

Pēc darba autores domām, šis kritērijs neguva tik augstus rezultātus, jo bērniem attiecīgajā vecumā valoda un pārējās sociālās prasmes tikai vēl tikai attīstās, un valoda ir kritērijs, kuram ir jāatvelē ilgāks laika posms, lai varētu redzēt krasu rezultātu paaugstināšanos. Kā redzam diagrammā gan pētījuma sākumā, gan pētījuma beigās visaugstāk attīstītais sociālās adaptācijas līmenis bija vērojams kritērijam – *atbild uz jautājumu ar darbību*, šis novērojums ir kā apliecinājums, ka bērniem sākotnēji ir vieglāk komunicēt neverbāli, pēc tam pamazām attīstot valodu bērns sāk lietot verbālo valodu. Nākamais augstāk attīstītais sociālās adaptācijas kritērijs ir *pozitīvam emocionālajam stāvoklim*, kurš ir diezgan noteicošs gan adaptācijas, gan sociālās adaptācijas procesa laikā, jo ja bērns būs raudulīgs / negatīvi noskaņots, nespēs iejusties jaunajā viņš nespēs veidot sadarbību ar skolotāju un grupas bērniem, kā arī iesaistīties rotaļnodarbībā un pilnveidot savas valodas prasmes.

15.att.1,5 – 3 gadus vecu bērnu sociālās adaptēšanās kritēriju salīdzinājums sākumā un pētījuma beigās

Lai iegūtu informāciju par bērna iepriekšējo sociālo pieredzi un sociālajām prasmēm, darba autore pētījuma ietvaros veica vienu no pētīšanas metodēm – anketēšanu. Aptaujā piedalījās vienpadsmit vecāki, kuru bērni piedalījās pētījumā. Apkopojot aptaujas anketas saņemtos datus, darba autore varēja ne tikai gūt priekšstatu par bērnu iepriekšējo sociālo pieredzi un sociālajām prasmēm kopumā, bet varēja arī salīdzināt gūtos datus no vecāku skatījuma ar datiem, ko ieguva vērojot bērnus klātienē, un izdarīt secinājumus. Kā rāda datu iegūtie rezultāti, tad darba autore secina, bērniem ienākot jaunā vidē pazeminās emocionālais

stāvoklis, sadarbība ar vienaudžiem un pieaugušajiem, komunikatīvās prasmes (verbālās, neverbālās), kā arī sākotnēji ir pazemināta apetīte un izmainīts miega ritms. Par iemeslu tam varētu būt tas, ka ne tikai bērni vēl ir pārāk mazi un sociāli nepieredzējuši, bet arī tas, ka ņemot vērā bērnu attīstības posmu, šajā vecumā bērniem šīs prasmes vēl ir zemi attīstītas, kā liecina pētījuma rezultāti, tad kustību rotaļas ir labs līdzeklis, lai šīs prasmes attīstītu un pilnveidotu.

Nobeigums

Bakalaura darba autore pētīja pedagoģiski psiholoģisko literatūru par 1,5 – 3 gadus vecu bērnu sociālo adaptēšanos, adaptēšanās jēdziena būtību, noteiktā bērnu vecuma raksturojumu, sociālās adaptācijas kritērijus, kā arī kustību rotaļu metodoloģiju, kustību rotaļu būtību un skaidrojumu, to organizēšanas un vadīšanas nosacījumus.

Adaptācija, pēc savas kodola ir organisma pielāgošanās spējas jaunai, iepriekš nezināmai videi un apstākļiem, lai pārvarētu grūtības un saglabātu savu eksistenci. Šī procesa norises laikā bērns pieņem un pielāgojas grupā izveidotajiem vienotajiem uzvedības un kārtības noteikumiem, dienas ritam un saskarsmes veidam. Kā adaptācijas process izvēršies, vai šis process bērnam būs bez vai ar sarežģījumiem, būs atkarīgs tikai un vienīgi no bērna individualitātes, kas sevī ietver: no kādas ģimenes bērns nācis, kādas ir ģimenes vērtības un sociālais stāvoklis; vai bērns ir sasniedzis pietiekošu vecumu, lai uzsāktu pirmsskolas izglītības gaitas; cik gatavs ir socializēties ar citiem cilvēkiem. Adaptācijas process viennozīmīgi katram bērnam ir individuāls process, nav iespējama divu pilnīgi identisku adaptācijas procesu. Svarīgi ir paturēt prātā, ka no tā kā noritēs adaptācijas procesa, tiks ietekmēta bērna turpmākā attīstība, socializēšanās spējas, izglītošanās iespējas un dzīve kopumā. Netikai pirmsskolā, bet arī uzsākot skolas gaitas.

Uzsākot apmeklēt pirmsskolas izglītības iestādi, adaptācijas grūtības vērojamas lielākajai daļai bērnu. Lai tā noritētu veiksmīgi, liela nozīme ir pedagoga personībai, individuālajām īpašībām un profesionālajai pieredzei, kā arī sadarbībai ar vecākiem.

Pamatojoties uz teorētiskās literatūras analīzi par teorētiskajām nostādnēm 1,5 – 3 gadu vecu bērnu sociālo adaptēšanās pirmsskolas izglītības iestādē un metodisko raksturojumu attiecībā pret adaptēšanās sekmēšanu, kā arī atbildot uz jautājumu, kā kustību rotaļa sekmē 1,5 – 3 gadus vecu bērnu sociālo adaptāciju pirmsskolas izglītības iestādē, lai veiktu pētījumu darba autore izvirzīja šādus sociālās adaptēšanās kritērijus:

1. Pozitīvs emocionālais stāvoklis
2. Saskarsme ar pieaugušo
3. Saskarsme ar bērniem
4. Iesaistās rotaļnodarbībā
5. Atbild uz jautājumu ar vārdiem
6. Atbild uz jautājumu ar darbību

Izpildot bakalaura darba uzdevumus, iekļaujot sociālās adaptēšanās kritērijus, tika veikts praktiskais pētījums pirmsskolas izglītības iestādē „X”. Sākotnēji darba autore veica datu analīzi

sākotnēji izvirzītajiem sociālās adaptācijas kritērijiem, pēc kuriem, izvērtējot un salīdzinot iegūtos datus, nonāca pie slēdziena, ka pieci no sociālās adaptācijas izvirzītajiem kritērijiem ir zemāk attīstīti, nekā viens no izvirzītajiem sociālās adaptācijas kritēriji. Šie kritēriji ir: *bērnu pozitīvs emocionālais stāvoklis, sadarbība ar pieaugušo, sadarbība ar bērniem, iesaistīšanās rotaļnodarbībā, atbild uz jautājumu ar vārdiem*. Pēc iegūtajiem datiem neviens no novērotajiem bērniem, ņemot vērā sociālās adaptācijas kritērijus, nav sasniedzis augstāko rezultātu – augsts sociālais līmenis, līdz ar to darba autore pēc iespējamības ņem vērā visus sociālās adaptācijas kritērijus, veicinot un pilnveidojot tos, bet lielāku ievērību veltot kritērijiem, kuri ir viss zemāk attīstīti. Lai sekmētu un pilnveidotu izvirzīto sociālo kritēriju attīstību, darba autore dažādos dienas ritas momentos iekļāva kustību rotaļas, kuras tika atkārtoti organizētas visā pētījuma jautājuma izzināšanas laikā. Kustību rotaļu laikā darba autore bija rotaļu organizētāja.

Organizējot rotaļas, svarīgi ņemt vērā vairākus faktoros, kuri varētu negatīvi ietekmēt kustību rotaļu norisi, tie būtu: rīkot kustību rotaļu laikā, kad bērni ir noguruši, tāpēc rotaļas ir nepieciešams organizēt vai nu rīta cēlienā, vai arī izvērtējot bērnu nogumu pakāpi dienas ritas laikā; kā arī svarīgi jaunākajam pirmsskolas vecumam izvēlēties atbilstoši garu rotaļu, jo kā zināms, bērniem šajā vecumā uzmanības noturība ir zema. Autoresprāt, ja šie nosacījumi tiek izpildīti, tad kustību rotaļa sekmē pozitīvu iedarbību uz bērna emocionālo stāvokli, kuras laikā tiek mazinātas ilgas pēc vecāku klātbūtnes, līdz ar to bērns sāk atbrīvoties un stresa līmenis mazināties, kā rezultātā bērns sāk labāk iejusties un iekļauties jaunajā vidē. Neapšaubāmi ir tas, ka kustību rotaļas laikā tiek veicināta gan bērnu savstarpējā sadarbība, gan sadarbība ar pieaugušo.

Lai spētu noskaidrot un atbildēt uz bakalaura darba izvirzīto jautājumu, darba autore atlasīja kustību rotaļu kopu, ar kuru veikt izmēģinājuma darbību un veica atkārtotu bērnu novērošanu un novērtēšanu, pēc tam, kad četru nedēļu garumā dažādos dienas ritas momentos bija iekļāvusi kustību rotaļu kopu. Balstoties uz iepriekš izvēlētajiem sociālās adaptācijas kritērijiem, veica novērošanu un bērnu novērtēšanu. Pēc pētījuma neapšaubāmi ir paaugstinājies bērnu sociālās adaptācijas līmenis. Ja salīdzina bērnu sākotnējo sociālās adaptācijas līmeni, kurš pētījuma sākumā lielākai daļai bērnu bija novērojams kā *zems sociālās adaptācijas līmenis*, kā arī diviem no grupas bērniem šis sociālās adaptācijas līmenis bija vērtējams kā *ļoti zems*, tad pētījuma beigās ir vērojamas būtiskas pozitīvas izmaiņas, kas liecina, ka bērniem sociālās adaptācijas līmenis ir krietni paaugstinājies, līdz ar to darba autore var izdarīt secinājumus, ka kustību rotaļas sekmē bērnu sociālo adaptāciju pirmsskolas izglītības iestādē.

Bērna veselība, fiziskā un psihiskā attīstība ir nedalāmi saistīta viena ar otru. Rīkojot kustību rotaļas un spēles jebkurā pirmskolas vecumā, labi jāpārzina noteiktā vecuma attīstības īpašības un bērnu individuālas rakstura iezīmes. Pētot kustību rotaļas būtību, ir redzams, ka tās izmantojot tiek veicināta gan bērnu fiziskā un intelektuālā attīstība, gan reizē tiek pildīta bērna audzināšanas funkcija. Līdz ar to kustību rotaļas ir labi izmantojamas kā palīgs adaptācijas sekmēšanai.

Pamatojoties uz iepriekš teikto, uz pētījuma jautājuma ir atbildēts un dara mērķis ir sasniegts.

Turpmākajā 1,5 – 3 gadus vecu bērnu sociālās adaptācijas sekmēšanā tiks turpināts izmantot kustību rotaļas, kā sociālās adaptēšanās līdzeklis, protams, dažādojot, atlasot un pielāgojot jaunas kustību rotaļas, kuras atbilstu tā brīža bērnu aktuālajām interesēm un vajadzībām, kā arī lielāku uzmanību vēršot kustību rotaļām ar mūziku, jo jautra mūzika veicina pozitīvu emociju rašanos, līdz ar to sekmē bērna pozitīvu noskaņojumu, kā rezultātā veiksmīgu sociālo adaptāciju.

Literatūras un citu avotu saraksts

1. Aivars, J., Aršavskis, V., Breslavs, G., u. c. (1999). *Psiholoģijas vārdnīca*. Rīga: Mācību grāmata.
2. American Academy of Pediatrics (2018). *The Power of Play: A Pediatric Role in Enhancing Development in Young Children*.
Pieejams: <https://publications.aap.org/pediatrics/article/142/3/e20182058/38649/The-Power-of-Play-A-Pediatric-Role-in-Enhancing?autologincheck=redirected> (skatīts 28.08.2022).
3. Āboltiņa, L. (2011). *Bērnu ar dažādu attīstību sociālā adaptācija vispārīgglītojošās skolas 1. klasē*. Latvijas Universitātes raksti, 759. sējums.
4. Beļickis, I., Blūma, D., Koķe, T., Markus, D., Skujiņa, V., Šalme, A. (2000). *Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca*. Rīga: Apgāds Zvaigzne ABC.
5. Bērziņa, S. (2021). *Mazais cilvēks dodas uz bērnudārzu! Kas jāzina par adaptācijas posmu?*
Pieejams: <https://www.mammamuntetiems.lv/berns/bernudarznieks/53252/mazais-cilveks-dodas-uz-bernudarzu-kas-jazina-par-adaptacijas-posmu> (skatīts 24.10.2022).
6. Blahey, L. (2021). *The Power of Play: 6 Benefits for Child Development*. Pieejams: <https://www.epl.ca/blogs/post/importance-of-play-for-kids/>
7. Boulbijs, Dž. (1998). *Drošais pamats*. Rīga: Rasa ABC
8. Brown, J. (2020). *Kindergarten without tears – what should parents know about the adaptation period?* Pieejams: <https://findmykids.org/blog/en/kindergarten-adaptation-period>
9. Dzalbe, S. (2017). *Kustību rotaļas sekmīgai adaptācijai*. e-biblioteka.liepu.lv, Pirmsskolas Nr. 11.
10. Dzintere, D., Stangaine, I., Augstkalne, D. (2014). *Bērnu komunikatīvās kompetences attīstība*. „Izdevniecība RaKa”.
11. Dzintere, D., Stangaine, I. (2007). *Rotaļa – bērna dzīvesveids*. „Izdevniecība RaKa”
12. Dzintere, D., Krinkele, V., Lūciņa, Z., Gailuma, S., Neļņodova, O., Liepiņa, T., Freiberga, I. (2002). *Bērns kā individualitāte pirmsskolas izglītības iestādē*. Rīga: SIA „Izglītības soļi”.jur
13. Eglīte, I. (2012). *Tip top 6 gadi. Latviešu valoda mazākumtautību bērniem*. Zvaigzne ABC.
14. Ермолаева, М. (2008). *Особенности и средства развития эмоциональной сферы дошкольников*. Москва: МПСУ

15. Freiberga, I., Priede, L., Ķirse, S., Miežīte, S. (2000). *Bērns kā vērtība ģimenē un pirmsskolā*. Rīga: SIA „Izglītības soļi”.
16. Garleja, R. (2006). *Cilvēka potenciāls sociālā vidē*. Rīga: RaKa.
17. Geske, A., Grīnfelds, A. (2020). *Izglītības pētījumu aptaujas – no izveidošanas līdz datu apstrādei*. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds.
18. Geske, A., Grīnfelds, A. (2006). *Izglītības pētniecība*. LU Akadēmiskais apgāds.
19. Golubina, V. (2007). *Pirmsskolas pedagoga rokasgrāmata*. SIA Izglītības soļi.
20. Gulbe, D. (2021). *Kas notiek bērnudārzā? Rokasgrāmata bērnudārznieku mammām un tētiem*. Satura darbnīca TAPT.
21. Irbe, I., Timmermane, A. (2012). *Mana grāmatiņa. Skolotāju grāmata*. “Izdevniecība RaKa”.
22. Joyce, R. (2012). *Outdoor learning. Past and present*. Maidenhead, England: Open University Press.
23. Kalvāns, Ē. (2018). *Attīstības psiholoģija*. Rēzekne: Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija.
24. Kaņepēja, R., Lieģeniece, D., Mangule, I., Uksniņa, R., Dzintere, D., Stangaine, I., Miķelsone, I., Millere, I., Platpers, A., Gaugere, Z., (2012). *Ceļā uz skolu. Bērnu sagatavošana pamatizglītības ieguvei*. Apgāds Zvaigzne ABC.
25. Karlovska, R. (2017). *Līdzsvara attīstība pirmsskolas un jaunākās skolas vecuma bērniem pamatkustībās*. Rīga: Zvaigzne ABC.
26. Karpova, Ā. (2000). *Ģimenes psiholoģija*. Rīga; RaKa.
27. Konstantinova, I. (2011). *Kustību priekš dienai. Metodiskais materiāls pedagogiem*. Rundāle. Pieejams: http://www.rundale.lv/uploads/filedir/kustibu_prieks_dienai930.pdf
28. Mauro, T. (2022). *Fine and Gross Motor Skills in Children*. Pieejams: https://www-verywellfamily-com.translate.google.com/what-are-motor-skills-3107058?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=lv&_x_tr_hl=lv&_x_tr_pto=op,sc (skatīts 16.08.2022)
29. Mācību un metodiskais līdzeklis pirmsskolas mācību programmas īstenošanai *Sociālā un pilsoniskā mācību joma*. Valsts izglītības satura centrs | ESF projekts Nr.8.3.1.1/16/I/002 Kompetenču pieeja mācību saturā.
30. Meadows, S. (1986). *Understanding Child Development*. Great Britain
31. Piažē, Ž. (2002). *Bērna intelektuālā attīstība*. Rīga: Pētergailis.
32. Pirmskolas mācību programma, Valsts izglītības satura centrs | ESF projekts Nr.8.3.1.1/16/I/002 Kompetenču pieeja mācību saturā.

33. Plaude, A.(2009).*Bērns starp pieaugušajiem. Rokasgrāmata skolotājiem*. Apgāds Zvaigzne ABC.
34. Priedīte, M., Dravniece., A.(2018). *Sports un veselība. 1.–3. klase. 2.1. Kustību rotaļas un spēles*. Valsts izglītības satura centrs | ESF projekts Nr.8.3.1.1/16/I/002 Kompetenču pieeja mācību saturā. Pieejams: <https://mape.skola2030.lv/resources/5590>
35. Purmale, R., Paupe, D., Vigule,D., Dzintere, D., Pučure,I., Lukse, E., Freiberga I., Priede L., Ķirse S., Miezīte S. (2000). „*Bērns kā vērtība ģimenē un pirmskolā*”. Izdevējs SIA „Izglītības soļi”.
36. Randoha, A. (2009).*Ideju krātuve pirmsskolai. Rotaļnodarbības 2-5 gadus veciem bērniem*. „Apgāds Zvaigzne ABC”.
37. Rogers, C. (1962). *The Interpersonal Relationship: The Core of Guidance*. Harvard Educational Review, 32, 4.
38. Shaffer, D., Kipp, K. (2013). *Developmental psychology (Childhood & adolescence)*. Wadsworth: Genage Learning.
39. Sīle, S., Volkova, L. (2011).*Vērtību vēcelīte pasakās, rotaļās un spēlēs. 5- 6 gadus veciem bērniem*. Apgāds Zvaigzne ABC.
40. Stangaine, I. (2012). *Bērna fizisko aktivitāšu sekmēšana*. Ceļā uz skolu. Rīga: Zvaigzne ABC
41. Staškova, A. L. (2020). *Psihoterapeite: Nevis bērns nav gatavs doties uz dārziņu, bet mamma nevar bērnu palaist vaļā*. Pieejams: <https://www.lsm.lv/raksts/dzive--stils/vecaki-un-berni/psihoterapeite-nevis-berns-nav-gatavs-doties-uz-darzinu-bet-mamma-nevar-bernu-palaist-vala.a475285/> (skatīts. 19.10. 22.)
42. Sword, R (2021). *Why is Child Development So Important in Early Years?* Pieejams: <https://www.highspeedtraining.co.uk/hub/child-development-in-early-years/> (skatīts. 12.07. 2022)
43. Špona, A., Jermolajeva, J., Stangaine,I., Jasjukeviča, Siliņa, G., Tauriņa, A., Medne, D., Līduma, A.,Ronhoda, A., Augstkalne, D., Vigule, D.,(2015). *Bērnu sasniegumu veicināšana pirmsskolā*. „Izdevniecība RaKa”.
44. Valsts izglītības satura centrs (2016). *Metodiskie materiāli pirmskolas mācību programmas īstenošanai*. Pieejams: https://visc.gov.lv/vispizglitiba/saturs/dokumenti/metmat/met_iet_pirmsk_prog_ist.pdf (skatīts 21.12.2019)

45. Vance, A. (2022). *2-Year-Old Child Development Milestones*. Pieejams: https://www-verywellfamily-com.translate.googleusercontent.com/2-year-old-developmental-milestones-2631964?_x_tr_sl=en&_x_tr_tl=lv&_x_tr_hl=lv&_x_tr_pto=op,sc(skatīts15.07.22.)
46. Эльконин, Д. (2004). *Детская психология*. М.: Академия
47. Лапина, И.В. (2013). Адаптация детей при поступлении в детский сад: программа психолого-педагогическое сопровождение, комплексные занятия. Волгоград: Учитель.
48. Горбачева, О.А.(2017). *Подвижные игры*. М.: МОО Академия безопасности и выживания
49. Реан, А. (2004). *Психология личности: социализация, поведение, общение*. М.: ОЛМА - ПРЕСС.

Pielikumi

Pielikums nr.1

Novērošanas protokols

Novērošanas vieta: pirmsskolas izglītības iestāde „X”

Novērošanas datums: septembris

Novērotājs: Sanda Kreišmane

Novērojamie: Kevins

<i>Dienas ritas</i>	<i>Bērnu darbība</i>	<i>Secinājumi</i>
Rīta cēliens līdz brokastīm	Ar grūtībām atvadās no mammas; negribīgi, ar raudāšanu ienāk grupiņā. Neļauj pedagogam sevi mierināt. Neizrāda interesi par nevienu no rotaļu centriem. Staigājot pa grupu nemitīgi raud, sauc mammu.	Bērns iepriekš nav adaptējies pirmsskolas izglītības iestādē, tāpēc nespēj mierīgi atvadīties no mammas, uzticēties / izveidot piesaisti pedagogam un atrast sev nodarbi kādā no rotaļu centra vietām.
Ēdienreizes: Brokastis Pusdienas Launags	<i>Brokastis</i> neēd, dzer tikai ūdeni no savas ūdens pudeles, kura atnesta no mājam; negrib sēdēt pie galda kopā ar citiem – nemitīgi ceļas kājās un grib staigāt pa grupu. <i>Pusdienās</i> nogaršo tikai zupu – izēd tikai kartupeļus; nespēj nosēdēt pie galda kopā ar pārējiem grupas biedriem. <i>Launagā</i> bērns apēd tikai ābola šķēli, no pārējā launaga ēdiena atsakās; nespēj nosēdēt pie galda kopā ar pārējiem grupas biedriem.	Bērns izjūt lielu satraukumu kā rezultātā nav apetītes, ēd tikai to kas garšo/ ko atpazīst.
Personīgā higiēna Tualetes apmeklējums	Rīta cēlienā atsakās no roku mazgāšanas un podiņa apmeklēšanas. Pēc pusdienām un launaga ar skolotājas iniciatīvu nomazgā rokas, bet no podiņa apmeklējumu atsakās (lieto autiņbiksītes).	Bērnam ir zemas pašapkalpošanās prasmes.

<p>Rīta aplis Rotaļnodarbība</p>	<p>Rīta aplī piedalās tikai uz īsu brīdi, nevēlas sadoties rokās ar grupas bērniem un veikt kopīgu darbību. Nepiedalās arī praktiskajās nodarbībās (tehnoloģiju mācību joma). Nerunā.</p>	<p>Grūtības sagādā saskarsme ar citiem bērniem, labprāt apsēžas uz krēsliņ, kurš atrodas tuvāk grupas durvīm- neraud, bet ir drūms un nemitīgi gaida, ka durvis atvērs mamma. Nespēj veidot komunikāciju ne ar pedagogu, ne grupiņas biedriem. Gaida konsultāciju pie audio logopēda un logopēda.</p>
<p>Pastaiga</p>	<p>Raud - negrib ne ģērbties, ne doties uz pirmsskolas izglītības iestādes rotaļu pagalmu.</p>	<p>Kevinš vēl nav adaptējies un izpratis pirmsskolas izglītības iestādes dienas ritu. Bērns nemitīgi gaida mammu, tāpēc šāda pārvietošanās rada pastiprināti satraukumu.</p>
<p>Pusdienlaiks</p>	<p>Bērns atsakās vilkt nost drēbes, bet ar skolotājas ierosinājumu un palīdzību pārvelk drēbes. Dodas gulēt raudot, iemieg ilgi un noguļ īsu brīdi, kam seko raudāšana.</p>	<p>Kevinam ir grūti pielāgoties jaunajiem apstākļiem pirmsskolas izglītības iestādē / pielāgoties dienas ritam.</p>
<p>Pēcpusdiena pēc launaga (telpā vai pagalmā)</p>	<p>Nevēlas darboties nevienā no rotaļu centriem; negrib iesaistīties nevienā kopējā aktivitātē ar pārējiem grupas biedriem - sēž uz krēsliņa vai staigā pa grupu – periodiski raudot. Emocionāli reaģē uz katru durvju zvanu, ar nepacietību gaidot, kad būs tas brīdis, kad varēs satikt mammu un doties mājās.</p>	<p>Neveido saskarsmi ar citiem grupiņas biedriem.</p>

**1,5 – 3 gadus vecu bērnu
sociālās adaptēšanās kritēriji**

<i>Kritērijs</i>	<i>Sācis apgūt (SA -1punkts)</i>	<i>Turpina apgūt (TA -2punkti)</i>	<i>Apguvis (A - 3 punkti)</i>	<i>Apguvis padziļināti (AP - 4punkti)</i>
Pozitīvs emocionālais stāvoklis	Bieži raud, satraukts, nomākts, drūms garastāvoklis.	Reizēm raud, kluss - noslēdzies sevī.	Raud reti, labā garastāvoklī, smaidīgs.	Dzīvespriecīgs, pozitīvā garastāvoklī.
Sadarbība ar pieaugušo	Atsakās veidot kontaktu ar pieaugušo, neļauj sevi mierināt.	Neizrāda velmi veidot kontaktu, sadarboties ar pieaugušo, īslaicīgi ļauj sevi mierināt.	Raud reti, izrāda velmi veidot kontaktu, sadarboties ar pieaugušo, ļauj sevi mierināt.	Aktīvi veido kontaktu, sadarbību ar pieaugušo, nepieciešamības gadījumā meklē atbalstu / mierinājumu pie pieaugušā.
Sadarbība ar bērniem	Bieži raud, ignorē apkārtējos; nesadarbojas ar grupiņas biedriem; izraisa konfliktus ar citiem grupiņas biedriem.	Reizēm raud, neizrāda interesi par apkārtējiem; nesadarbojas ar grupiņas biedriem; reti / īslaicīgi atrod sev nodarbi / iesaistās rotaļā.	Raud reti; rotaļājas individuāli, izrāda vēlmi piedalīties rotaļā kopā ar citiem; sadarbojas ar citiem grupiņas biedriem, bet tikai īslaicīgi.	Izrāda interesi par apkārtējiem, rotaļājas blakus, kustību rotaļā sadarbojas, aktīvi veic kopīgu darbību ar citiem.
Iesaistās rotaļnodarbībā	Nevēlas piedalīties aktivitātēs.	Piedalās tikai dažās aktivitātēs.	Izrāda interesi piedalīties aktivitātēs.	Aktīvi un ar prieku piedalās aktivitātēs.
Atbild uz jautājumu ar vārdiem	Neveido verbālu komunikāciju, verbāli neatbild uz jautājumiem.	Reti atbild uz jautājumu ar vārdiem; komunicē pēc pedagoga iniciatīvas.	Atbild uz jautājumu ar vārdiem, bet pēc skolotāja iniciatīvas.	Aktīvi uz jautājumiem atbild ar vārdiem, komunicē pēc paša iniciatīvas.
Atbild uz jautājumu ar darbību	Neveido neverbālo komunikāciju	Reti atbild uz jautājumu ar darbību; neverbāli komunicē pēc pedagoga iniciatīvas.	Atbild uz jautājumu ar darbību, bet pēc skolotāja iniciatīvas.	Aktīvi uz jautājumiem atbild ar darbību, neverbāli komunicē pēc paša iniciatīvas.

Anketa bērnu vecākiem

Labdien, cienījamie vecāki! Uzsākot pirmsskolas izglītības gaitas, ir sācies jauns atskaites punkts gan Jūsu bērnam, gan arī Jums, kurš ievieš daudz jaunu pārmaiņu. Lai padarītu šo lielo pārmaiņu sākumu vieglāku un pēc iespējas labāk iepazītu grupas bērnus, aicinu Jūs aizpildīt aptaujas anketu. Aizpildot aptaujas anketu izvēlieties, lūdzu, vienu no atbilžu variantiem, apvelkot to. Anketā iegūtie dati būs anonīmi, dati tiks izmantoti un analizēti tikai apkopotā veidā. Informēju, ka Jūsu sniegtās atbildes tiks izmantotas Bakalaura darba „1.5 – 3 gadus vecu bērnu sociālā adaptēšanās pirmsskolas izglītības iestādē, izmantojot kustību rotaļas” pētījuma ietvaros.

1. Vai bērns pārsvarā ir pozitīvā noskaņojumā / garastāvoklī?

- 1 — pilnībā nepiekrītu
- 2 — nepiekrītu
- 3 — neitrāli
- 4 — piekrītu
- 5 — pilnībā piekrītu

2. Vai bērnam ir pieredze palikt bez Jums (vecākiem) kādas citas personas uzraudzībā?

- 1 — pilnībā nepiekrītu
- 2 — nepiekrītu
- 3 — neitrāli
- 4 — piekrītu
- 5 — pilnībā piekrītu

3. Vai bērns pozitīvi reaģē / izturas laikā, kad atstājat pieskatīt kādai citai personai?

- 1 — pilnībā nepiekrītu
- 2 — nepiekrītu
- 3 — neitrāli
- 4 — piekrītu
- 5 — pilnībā piekrītu

4. Vai bērns labprāt komunicē verbāli vai neverbāli ar citiem pieaugušajiem izņemot Jūs?

- 1 — pilnībā nepiekrītu
- 2 — nepiekrītu
- 3 — neitrāli
- 4 — piekrītu
- 5 — pilnībā piekrītu

5. Vai bērns pirms pirmsskolas izglītības iestādes apmeklēšanas ir apmeklējis kādu savam vecumam atbilstošu interešu izglītības pulciņu / nodarbības, piemēram, „Rotaļistaba”?

- 1 — pilnībā nepiekrītu
- 2 — nepiekrītu
- 3 — neitrāli
- 4 — piekrītu
- 5 — pilnībā piekrītu

6. Vai bērnam ir pieredze būt kopā ar sava vecuma bērnu / bērniem?

1 — pilnībā nepiekrītu

2 — nepiekrītu

3 — neitrāli

4 — piekrītu

5 — pilnībā piekrītu

7. Vai bērns izturas pozitīvi būdams kopā ar citiem sava vecuma bērniem?

1 — pilnībā nepiekrītu

2 — nepiekrītu

3 — neitrāli

4 — piekrītu

5 — pilnībā piekrītu

8. Vai bērns ir aktīvs?

1 — pilnībā nepiekrītu

2 — nepiekrītu

3 — neitrāli

4 — piekrītu

5 — pilnībā piekrītu

9. Vai bērns priekšroku dod aktīvām rotaļām?

1 — pilnībā nepiekrītu

2 — nepiekrītu

3 — neitrāli

4 — piekrītu

5 — pilnībā piekrītu

10. Vai piekrītat, ka ar kustību rotaļu palīdzību bērns vieglāk spēs adaptēties pirmsskolas izglītības iestādē?

1 — pilnībā nepiekrītu

2 — nepiekrītu

3 — neitrāli

4 — piekrītu

5 — pilnībā piekrītu

Pielikums nr. 4

Kustību rotaļa „Labu rītu!”

Izmantotie materiāli: rotaļlietas mākonītis un saulīte

Rotaļas apraksts: Bērni, sadevušies rokās, izveido un stāv aplī. Šūpojot sadotās rokas klausās pedagoga dziedājumā / dzied līdzī pedagogam. Atlaiž sadotās rokas vaļā un vēlreiz klausās pedagoga dziedājumu / dziedot līdzī, atdarina tekstu ar kustībām.

Labu rītu saka saule, (*stiepjas uz pirkstu galiem, rokas paceltas augšup*)

Labu rītu šalko vējš. (*ar paceltām rokām šūpojas no vienas puses uz otru*)

Labu rītu, Labu rītu,

Visiem vēlu arī Es, Es, Es (*rokas lēnām nolaiž zemē, pietuvinot rokas sev – norādot uz sevi*).

Rotaļas turpinājumā pedagogs paņem rokās saulīti, sasveicinās ar bērniem un nosauc savu vārdu; padod saulīti tālāk - blakus stāvošajam bērnam. Bērna uzdevums ir sasveicināties ar grupiņas biedriem un nosaukt savu vārdu, padot saulīti tālāk, līdz visi bērni ir izpildījuši rotaļu (Irbe., Timmermane, 2012.).

Pielikums nr.5

Kustību rotaļa „Diena un nakts”

Izmantotie materiāli :nav nepieciešams.

Rotaļas apraksts: “ Rotaļā vadošais ir „ pūce” – pedagogs. Kad pūce saka: „Diena - tipināt!”, bērni kustas, atdarinot dzīvniekus vai putnus. Kad pūce saka: „Nakts - apstāties!”, visi sastingst. Kas ir izkustējies, iet pie pūces izpildīt kādu darbu (lec, rāpo, veic pietupienus u.c.), kad darbs izpildīts, bērns var atgriezties rotaļā. ”(Mācību un metodiskais līdzeklis pirmsskolas mācību programmas īstenošanai, Sociālā un pilsoniskā mācību joma).

Pielikums nr. 6

Kustību rotaļa „Jautrais karuselis”

Izmantotie materiāli: divas gumijas bumbas.

Rotaļas apraksts: Bērni izveido apli un apsēžas uz paklāja. Pēc signāla: „ Bumbiņ, bumbiņ ripinies!”, bērni sāk ripināt un ķert bumbu. Bērniem ir jāuzmanās, lai tā neatstāj apli (Irbe., Timmermane, 2012.) .

Pielikums nr.7

Kustību rotaļa „ Dari tā!”

Izmantotie materiāli: nav nepieciešams.

Rotaļas apraksts: Rotaļas vadītājs (pedagogs) priekšā rāda kustību (pietuptions, palēkties, pastiepties, u.c.), rotaļas dalībniekiem uzmanīgi jāseko līdzī kustībām, jo tās ik pa laikam mainās. Kustības jāatdarina pēc iespējas precīzāk (Irbe., Timmermane, 2012).

Kustību rotaļa „Man jautrā, veicklā bumbiņa”

Izmantotie materiāli: nav nepieciešams.

Rotaļas apraksts: Rotaļnieki stāv pusaplī pie pedagoga. Viens no grupas bērniem, kurš tēlo bumbu, lēkā uz vietas, bet pedagogs, uzliek uz viņa galviņas plaukstu, runā:

„Mana veicklā bumbiņa, Kā tevi sauc?”

„Cik tu jautra, nerātņa.

Panākt grūti, nevaru.

Kā lai tevi noķeru? ”

„Kur palika bumbiņa?”

Rotaļas sākumā „bumbiņa” atbild, nosaucot savu vārdu; pēc tam „bumbiņa - Pēterītis ” bēg, un pedagogs vaicā pārējiem bērniem, kur palika „ Pēterītis”? Bērni norāda ar roku uz aizskrējušo Pēterīti, pedagogs ar bērniem to ķer. Rotaļu atkārtu ar citu „bumbiņu” (Irbe., Timmermane, 2012.).

Kustību rotaļa „Noķer mušu!”

Izmantotie materiāli: 1 – 1, 5 m gara nūja; 0,5 m gara aukliņa; no kartona pagatavota muša.

Rotaļas apraksts: Bēni nostājas aplī, rokas stiepiena attālumā cits no cita, ar seju pret centru. Pedagogs nostājas apla vidū, turot rokās nūju, kurai piestiprināta aukla un galā piestiprināta „ muša”. Pedagogs, griežoties ar nūju apkārt, ļauj „mušai” lidot rokas stiepiena attālumā virs bērnu galvām. Kad „ muša ” lido virs galvas, bērni palecas un mēģina to aizskart (Irbe., Timmermane, 2012.) .

Kustību rotaļa „ Cāļi ligzdās”

Izmantotie materiāli: plastmasas vingrošanas riņķi.

Rotaļas apraksts: “Grupās telpās dažādās vietās tiek novietoti pieci vingrošanas riņķi – „ligzdas”. Rotaļas dalībnieki – „cāļi”- izvietojas „ligzdās”. Pēc pedagoga dotā signāla „ cāļi staigā” iet prom no savām „ligzdām” un staigā pa grupiņu - bērni sāk pārvietoties pa grupu katrs savā ātrumā kustinot „spārnus” (soļojot, tipināt), izvairoties cits no cita, lai nesaskrietos.

Rotaļas laikā pedagogs dzied dziesmiņu „Cip, cip cālīši”, aicinot dziedāt bērnus līdz. Te vienā, te citā grupiņas malā pedagogs „baro cāļus”. Bērni pietuņas un sit ar plaukstu galiņiem (knābīšiem) pa ceļgaliem (knābā graudus). Pēc pedagoga signāla: „Vanags!” bērni skrien uz ligzdām, pedagogs dziesmu „Cip, cip cālīši” pārtrauc dziedāt” (Irbe., Timmermane, 2012,43).

Pielikums nr.11

Kustību rotaļa „Garā čūska”

Izmantotie materiāli: nav nepieciešams

Rotaļas apraksts: “ Bērni izveido čūsku, nostājas viens aiz otra un apliek rokas priekšā stāvošajam grupiņas biedram ap vidukli. Visa izveidotā kolonna ir „Čūska”, pirmais bērns kolonnā ir „ čūskas galva”, pēdējais bērns kolonnā ir „ čūskas aste”. Pēc signāla „ čūskas galvai” jānoķer „ čūskas asti”. „Čūskas galva” ķer „ čūskas asti”, tad „Galva” iet „ Astes” vietā un atkārtoti rotaļu. ”(Mācību un metodiskais līdzeklis pirmsskolas mācību programmas īstenošanai, Sociālā un pilsoniskā mācību joma).

GALVOJUMS

Es, Sanda Kreišmane

apliecinu, ka darbs izstrādāts atbilstoši zinātniskās ētikas principiem.

Darbā izmantotā literatūra u. c. avoti norādīti literatūras u. c. avotu sarakstā.

Dažāda veida informācijai (atziņām, citātiem, attēliem, tabulām u. c.), kas iegūta no minētajiem avotiem, pētnieciskajā darbā un tā pielikumos norādītas atsauces.

Darba autors

Sanda Kreišmane

(vārds, uzvārds)

Datums : 04.11.2022.

IZZIŅA PAR AIZSTĀVĒŠANU

Bakalaura darbs izstrādāts

LU Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātē

Ar savu parakstu apliecinu, ka darbs izstrādāts patstāvīgi.

Darba autors Sanda Kreišmane

(vārds, uzvārds, paraksts)

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai.

Darba zinātniskais vadītājs

Doc., Dr.paed. Līga Āboltiņa

(akadēmiskais amats, zinātniskais grāds, vārds, uzvārds, paraksts)

Bakalaura darbs aizstāvēts

Pārbaudījuma komisijas 20 ____ .gada _____ sēdē.